

Mazowiecki Urząd Wojewódzki
Wydział Polityki Społecznej
Oddział Programów i Analiz

Sprawozdanie z realizacji
indywidualnych programów integracji (IPI) w 2013 roku,
na terenie województwa mazowieckiego

Warszawa, grudzień 2014 r.

Spis treści:

I. Wstęp	3
II. Finansowanie działań dotyczących integracji cudzoziemców	3
III. Indywidualne programy integracji realizowane w 2013 r.	4
1. Liczba programów i osób uczestniczących w indywidualnych programach integracji w 2013 r. ...	4
2. Kraj pochodzenia cudzoziemców realizujących w roku 2013 programy integracyjne	6
IV. Indywidualne programy integracji zakończone w 2013 r.	7
1. Liczba indywidualnych programów integracji zakończonych w 2013 r.	7
2. Kraj pochodzenia uczestników indywidualnych programów integracji, zakończonych w 2013 r. ...	9
3. Podstawowe informacje o programach integracyjnych i cudzoziemcach je realizujących	9
4. Edukacja dzieci	17
5. Ocena procesu integracji uczestników programów integracyjnych	19
5.1. Edukacja językowa	20
5.2. Funkcjonowanie zawodowe	23
5.3. Funkcjonowanie społeczne	26
6. Współpraca z ośrodkami pomocy społecznej.	28
7. Współpraca z organizacjami pozarządowymi.	29
8. Ocena realizacji indywidualnych programów integracji	30
9. Uwagi i wnioski.	34

I. Wstęp

Wojewoda Mazowiecki, zgodnie z art. 22 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz.182, ze zm.) koordynuje na Mazowszu działania w zakresie integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. Koordynowanie działań odnosi się do realizacji indywidualnych programów integracji (IPI). Pomoc integracyjna udzielana jest bezpośrednio przez powiat, na terenie którego cudzoziemiec zamieszkuje.

Według założeń ustawowych, do indywidualnych programów integracji (IPI) przystąpić mogą cudzoziemcy, którym został nadany status uchodźcy lub udzielona ochrona uzupełniająca. Zatem pomoc ta jest świadczeniem całkowicie dobrowolnym, cudzoziemiec nie ma obowiązku przystąpienia do IPI. Wniosek o udzielenie pomocy integracyjnej powinien być złożony przez cudzoziemców w terminie 60 dni od dnia uzyskania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej. Program integracyjny opracowywany jest przez jego realizatora (najczęściej pracownika socjalnego powiatowego centrum pomocy rodzinie) we współpracy z cudzoziemcem i dostosowany do indywidualnej sytuacji cudzoziemca. W dużej mierze opiera się on na współpracy realizatora IPI i cudzoziemca. W praktyce współpraca ta zależy od postawy i zaangażowania samego cudzoziemca. Poniższa analiza ma na celu przedstawienie między innymi założeń, które udało się zrealizować w trakcie trwania rocznych programów integracyjnych oraz założeń niezrealizowanych wraz z ich przyczynami.

II. Finansowanie działań dotyczących integracji cudzoziemców

W 2013 r. Wojewoda Mazowiecki wydatkował na realizację zadania kwotę w wysokości **868 942,15 zł** na pomoc cudzoziemcom objętym ochroną międzynarodową, w tym **866 323,60 zł** stanowi kwota wypłacona cudzoziemcom w ramach pomocy integracyjnej, natomiast **2 618,55 zł** to koszty ubezpieczenia cudzoziemców w ramach realizowanych przez nich programów. Poniższa tabela przedstawia wykorzystanie środków w powiatach, na terenie których realizowano programy.

Tabela nr 1. Środki finansowe wykorzystane w 2013 roku na realizację programów integracyjnych, z podziałem na powiaty, w których programy te były realizowane.

Lp.	Miasto/Powiat	Wykorzystane środki finansowe:			
		Na realizację IPI		Na składkę na ubezpieczenie zdrowotne	
		kwota	%	kwota	%
1	m. st. Warszawa	565 124,40	65,3	1 142,64	43,7
2	grójecki	8 694,00	1	0	0
3	legionowski	4 950,00	0,6	0	0
4	nowodworski	20 543,00	2,4	0	0
5	piaseczyński	19 453,00	2,2	0	0
6	pruszkowski	141 358,00	16,3	0	0
7	pułtuski	7 980,00	0,9	285,66	10,9
8	radomski ziemski	10 200,00	1,2	333,27	12,7

9	wołomiński	88 021,20	10,1	856,98	32,7
RAZEM:		866 323,60	100	2 618,55	100

Udział procentowy poszczególnych powiatów w wykorzystaniu środków finansowych na realizację indywidualnych programów integracji na Mazowszu w 2013 roku rozkłada się podobnie jak w latach ubiegłych. Spośród 9 powiatów realizujących programy integracyjne dla cudzoziemców, najwięcej środków finansowych wydatkowały: m. st. Warszawa (65,3 % kwoty ogółem wydatkowanej na programy), powiat pruszkowski (16,3 % kwoty) i powiat wołomiński (10,1 % kwoty). Wysokość kwoty wydatkowanej na programy integracyjne w 2013 roku ściśle związana jest z liczbą programów realizowanych w danym powiecie. W ramach programów realizowanych przez cudzoziemców opłacono także 55 składek na ubezpieczenie zdrowotne.

Ponadto, w 2013 roku w ramach konkursu Wojewody Mazowieckiego dla organizacji pozarządowych przekazano środki w wysokości **90 000 zł** organizacjom pozarządowym działającym na rzecz uchodźców i osób z ochroną uzupełniającą. Dofinansowanie od Wojewody Mazowieckiego uzyskały następujące organizacje pozarządowe:

- **Fundacja Nauki Języków Obcych „Linguae Mundi”** (65 000 zł na realizację projektu dotyczącego nauki języka polskiego z elementami wiedzy o Polsce i orientacji zawodowej),
- **Stowarzyszenie Interwencji Prawnej** (25 000 zł na realizację projektu dotyczącego specjalistycznego poradnictwa prawnego, integracyjnego i międzykulturowego oraz prowadzenie Centrum Wolontariatu).

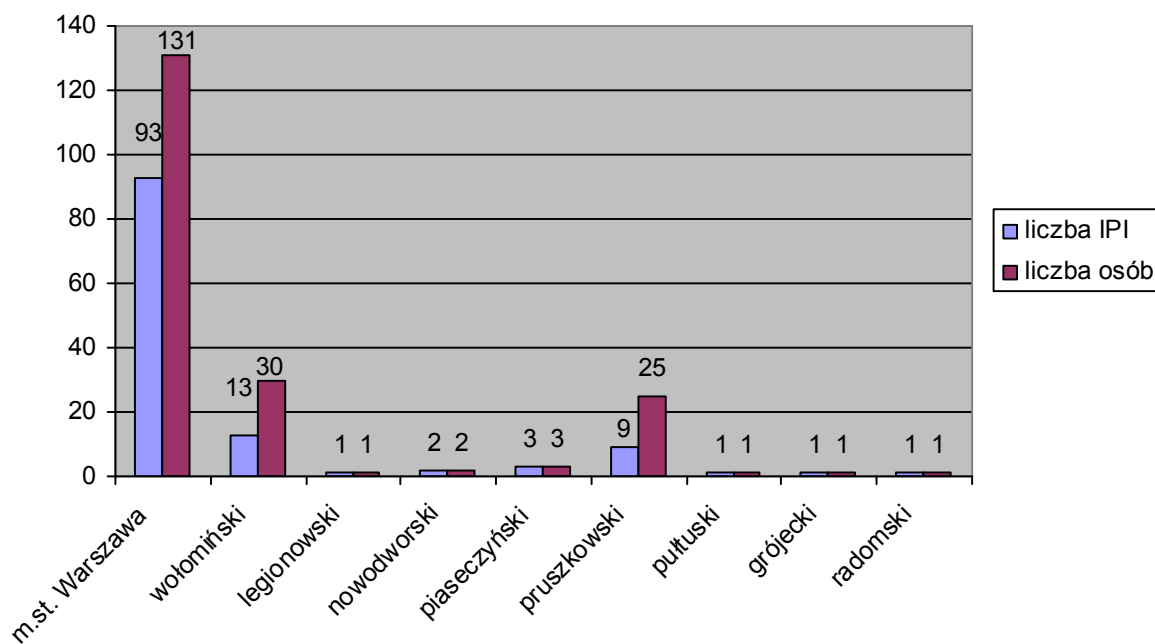
III. Indywidualne programy integracji realizowane w 2013 roku

III.1. Liczba programów i osób uczestniczących w indywidualnych programach integracji w 2013 r.

W roku 2013 na terenie województwa mazowieckiego ogółem realizowane były 124 indywidualne programy integracji (IPI). Programy te realizowano na terenie miasta stołecznego Warszawy oraz 8 powiatów – grójeckiego, legionowskiego, nowodworskiego, piaseczyńskiego, pruszkowskiego, pułtuskiego, radomskiego ziemskiego i wołomińskiego.

Liczbę IPI oraz liczbę osób nimi objętych z podziałem na poszczególne powiaty przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 1. Liczba programów integracyjnych, realizowanych w 2013 roku na Mazowszu oraz liczba osób nimi objętych.

Powiaty realizujące programy integracyjne na Mazowszu

W porównaniu do roku ubiegłego należy zauważyć znaczny wzrost liczby programów realizowanych na terenie m. st. Warszawy – w 2012 roku było 74 IPI, zaś w 2013 r. 93 IPI (75 % liczby wszystkich programów realizowanych w 2013 roku na Mazowszu). Ponadto, 13 IPI było realizowanych na terenie powiatu wołomińskiego (10%), 9 IPI na terenie powiatu pruszkowskiego (7%), 3 IPI na terenie powiatu piaseczyńskiego (2%) i 2 IPI na terenie powiatu nowodworskiego (1%). Na terenie pozostałych powiatów (legionowski, pułtuski, grójecki i radomski ziemski) było realizowanych po 1 programie integracyjnym.

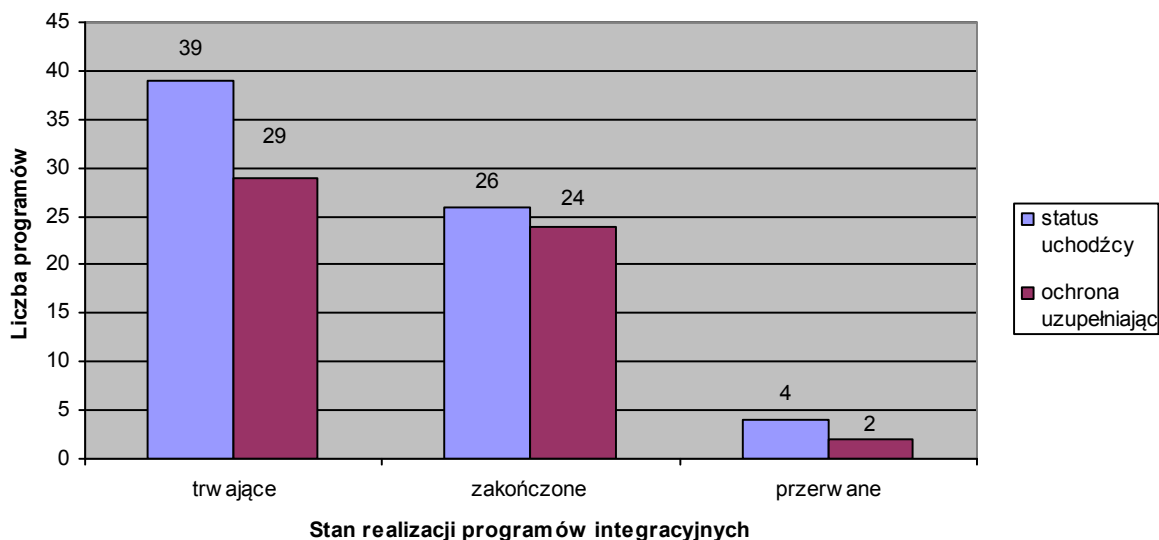
Podobnie jak w latach ubiegłych, najwięcej cudzoziemców zostało objętych programami na terenie m. st. Warszawy – 131 osób stanowiło 67 % liczby cudzoziemców realizujących programy w 2013 roku. Ponadto, 30 osób realizowało IPI na terenie powiatu wołomińskiego (15%), zaś 25 osób – na terenie powiatu pruszkowskiego (13%). Na terenie pozostałych powiatów, gdzie były realizowane programy integracyjne, liczba osób nimi objętych wahała się od 3 (piaseczyński) do 1 (legionowski, pułtuski, radomski ziemski i grójecki).

Spośród 124 programów integracyjnych realizowanych na Mazowszu w 2013 roku, **zakończonych zostało 56** (45 % liczby wszystkich programów realizowanych), w tym 6 zostało zakończonych przed zaplanowanym terminem (11 % liczby wszystkich programów zakończonych w 2013 roku).

Wśród wszystkich zakończonych programów (56) **30** było realizowanych przez cudzoziemców **ze statusem uchodźcy**, a **26** IPI realizowali cudzoziemcy z **ochroną uzupełniającą**.

Poniższy wykres przedstawia liczbę programów trwających, zakończonych oraz przerwanych w 2013 roku, z podziałem na rodzaj ochrony, z jakiej korzystali ich uczestnicy.

Wykres Nr 2. Etap realizacji programów integracyjnych na koniec 2013 roku.

W 2013 roku zostało zakończonych **30 IPI** realizowanych przez cudzoziemców **ze statusem uchodźcy** (44% liczby wszystkich programów realizowanych w 2013 roku przez cudzoziemców ze statusem uchodźcy) oraz **26 IPI** realizowanych przez cudzoziemców **z ochroną uzupełniającą** (47 % liczby wszystkich programów integracyjnych realizowanych przez cudzoziemców z ochroną uzupełniającą). Jednocześnie realizacja 39 IPI, których uczestnicy mają nadany status uchodźcy oraz 29 IPI cudzoziemców z ochroną uzupełniającą jest kontynuowana w 2014 r.

III.2. Kraj pochodzenia cudzoziemców realizujących w roku 2013 programy integracyjne.

Kraj pochodzenia cudzoziemców realizujących indywidualne programy integracji w 2013 r. przedstawia poniższa tabela.

Tabela Nr 2. Kraj pochodzenia cudzoziemców realizujących programy integracyjne w 2013 roku z podziałem na mężczyzn, kobiety i dzieci objęte programami.

Lp.	Kraj pochodzenia	Liczba osób				Liczba IPI
		ogółem	w tym:			
			M	K	D	
1	Federacja Rosyjska	69	18	20	31	32
2	Białoruś	29	22	4	3	24
3	Syria	21	14	3	4	16
4	Afganistan	20	6	4	10	10
5	Egipt	11	11	0	0	11
6	Kirgistan	7	1	3	3	3
7	Somalia	7	7	0	0	7
8	nar. palestyńska	3	3	0	0	3
9	Turkmenistan	6	1	1	4	1
10	Nigeria	5	1	2	2	2
11	Chiny	4	1	3	0	4
12	Pakistan	3	0	1	2	1
13	Bangladesz	2	2	0	0	2
14	Erytrea	1	1	0	0	1

15	Irak	1	1	0	0	1
16	Iran	1	1	0	0	1
17	Kamerun	1	0	1	0	1
18	Libia	1	1	0	0	1
19	Republika Kuby	1	1	0	0	1
20	Uganda	1	1	0	0	1
21	nar. Rohingy	1	1	0	0	1
RAZEM		195	94	42	59	124

W 2013 roku najwięcej programów integracyjnych realizowanych było przez obywateli Federacji Rosyjskiej – 32 IPI było realizowanych przez 69 obywateli tego kraju (35 % liczby wszystkich uczestników IPI w roku 2013). Ponadto, programy integracyjne realizowało 29 obywateli Białorusi, 21 – Syrii, 20- Afganistanu, 11 – Egiptu. Pozostałe kraje, z których pochodzili cudzoziemcy realizujący IPI (liczba ich wahała się od 1 do 7), to Kirgistan, Somalia, Turkmenistan, Nigeria, Chiny, Pakistan, Bangladesz, Erytrea, Irak, Iran, Kamerun, Libia Republika Kuby i Uganda.

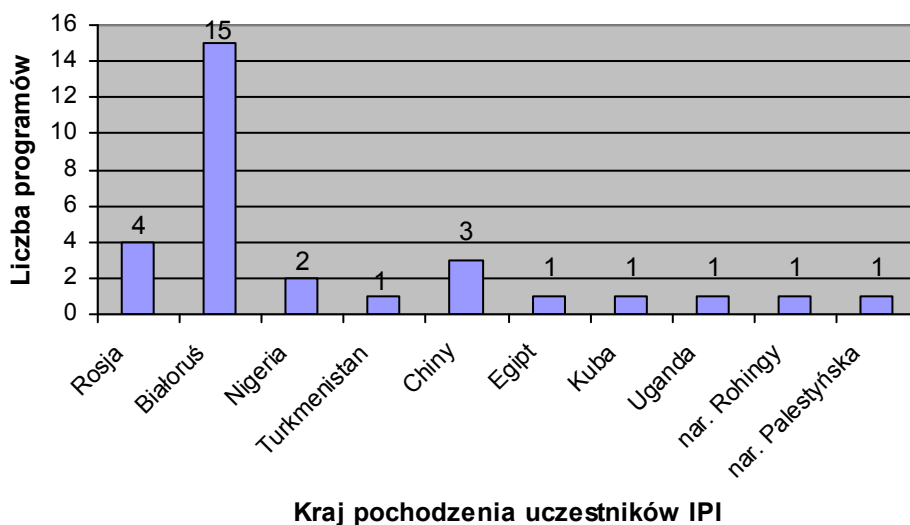
Cudzoziemcy pochodzenia rosyjskiego (głównie narodowości czeczeńskiej) od lat stanowią nację najliczniej uczestniczącą w programach integracyjnych. Fakt ten związany jest z bliskością Rzeczypospolitej Polskiej jako kraju, w którym po przekroczeniu granicy cudzoziemcy starają się o ochronę międzynarodową. Jednak w porównaniu do lat ubiegłych, można zauważyć stopniowy spadek liczby uczestników pochodzenia rosyjskiego (w 2010 roku stanowili oni 94 % wszystkich uczestników IPI, w roku 2011 – 74 %, zaś w roku 2012 – 64%).

IV. Indywidualne programy integracji zakończone w 2013 roku

IV.1. Liczba indywidualnych programów integracji zakończonych w 2013 roku oraz liczba osób w nich uczestniczących.

Spośród 124 realizowanych programów, 56 zostało zakończonych w 2013 roku. Wśród nich 30 IPI było realizowanych przez cudzoziemców ze statusem uchodźcy, a 26 przez cudzoziemców z ochroną uzupełniającą. Podział IPI na kraj pochodzenia ich uczestników, z uwzględnieniem rodzaju ochrony międzynarodowej z jakiej korzystali, przedstawiają poniższe wykresy.

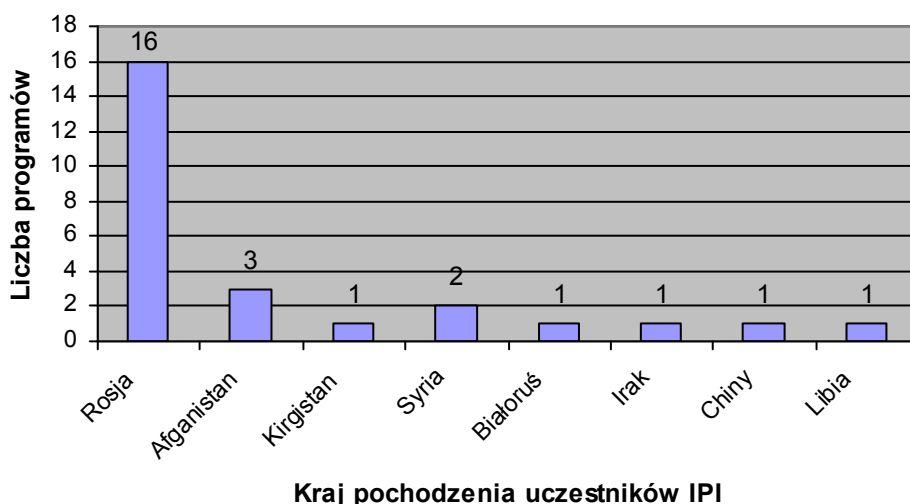
Wykres Nr 3. Kraj pochodzenia cudzoziemców ze statusem uchodźcy, realizujących programy integracyjne w 2013 roku na terenie Mazowsza.

W 2013 roku 30 programów integracyjnych realizowanych było przez cudzoziemców ze statusem uchodźcy. 15 z nich realizowanych było przez obywateli Białorusi (50% liczby wszystkich IPI ze statusem uchodźcy), 4 – przez obywateli Federacji Rosyjskiej (13%), 3 – przez obywateli Chin (10%), 2 – przez obywateli Nigerii (7%) i po 1 – przez obywateli Turkmenistanu, Egiptu, Republiki Kuby, Ugandy. Po jednym programie było także realizowane przez osoby nie posiadające obywatelstwa, będące narodowości palestyńskiej oraz narodowości Rohingy.

Kraj pochodzenia uczestników programów z ochroną uzupełniającą przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 4. Kraj pochodzenia cudzoziemców z ochroną uzupełniającą, realizujących programy integracyjne w 2013 roku na terenie Mazowsza.

W 2013 roku 26 programów integracyjnych realizowanych było przez cudzoziemców z ochroną uzupełniającą. Najwięcej uczestników IPI z ochroną uzupełniającą pochodziło z Rosji – aż 16 IPI było realizowanych przez obywateli tego kraju (61% liczby wszystkich programów cudzoziemców z ochroną uzupełniającą). 3 IPI były realizowane przez obywateli Afganistanu (11%),

2 przez obywateli Syrii (7%). Pozostałe IPI były realizowane przez obywateli Kirgistanu (1), Białorusi (1), Iraku (1), Chin (1) i Libii(1).

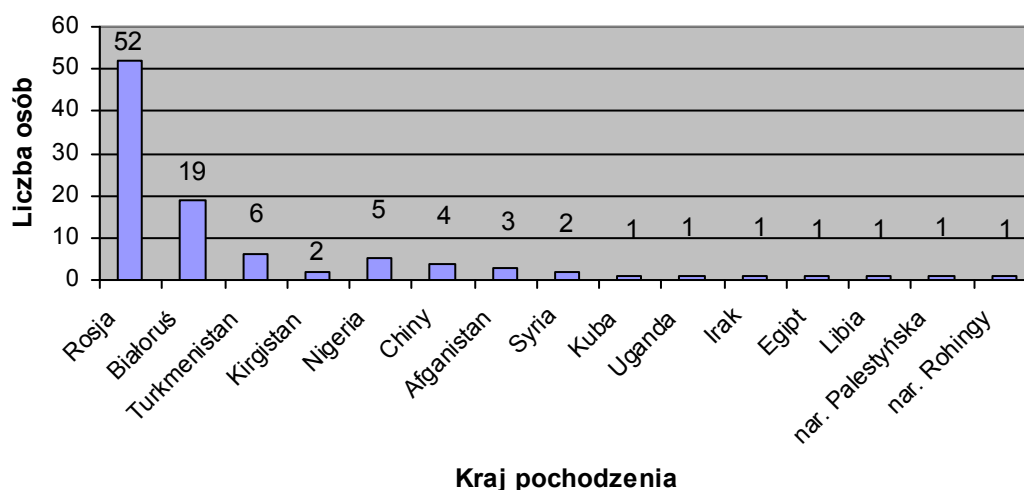
IV.2. Kraj pochodzenia uczestników indywidualnych programów integracji, zakończonych w 2013 roku.

Ogółem w programach integracyjnych, których realizacja została zakończona w 2013 roku uczestniczyło 100 osób, w tym:

- 42 mężczyzn,
- 23 kobiet,
- 35 dzieci.

Liczbę osób z podziałem na kraj pochodzenia przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 5. Liczba osób, których realizacja programów integracyjnych zakończyła się w 2013 roku, z podziałem na kraj pochodzenia.

Wśród uczestników programów integracyjnych, których realizacja zakończyła się w 2013 roku, najliczniejsza grupa była pochodzenia rosyjskiego – 52 obywateli Rosji stanowiło 52 % spośród wszystkich uczestników IPI. Ponadto, programy integracyjne realizowało 19 obywateli Białorusi (19%), 6 obywateli Turkmenistanu (6%), 5 obywateli Nigerii (5%) i 4 obywateli Chin (4%). W pozostałych programach uczestnicy pochodzili z: Afganistanu (3 osoby), Kirgistanu (2), Syrii (2 osoby), Republiki Kuby (1 osoba), Ugandy (1 osoba), Iraku (1 osoba), Egiptu (1 osoba), Libii (1 osoba). Programy integracyjne były realizowane także przez 2 osoby nieposiadające obywatelstwa, będące narodowości palestyńskiej (1 osoba) i narodowości Rohingy (1 osoba).

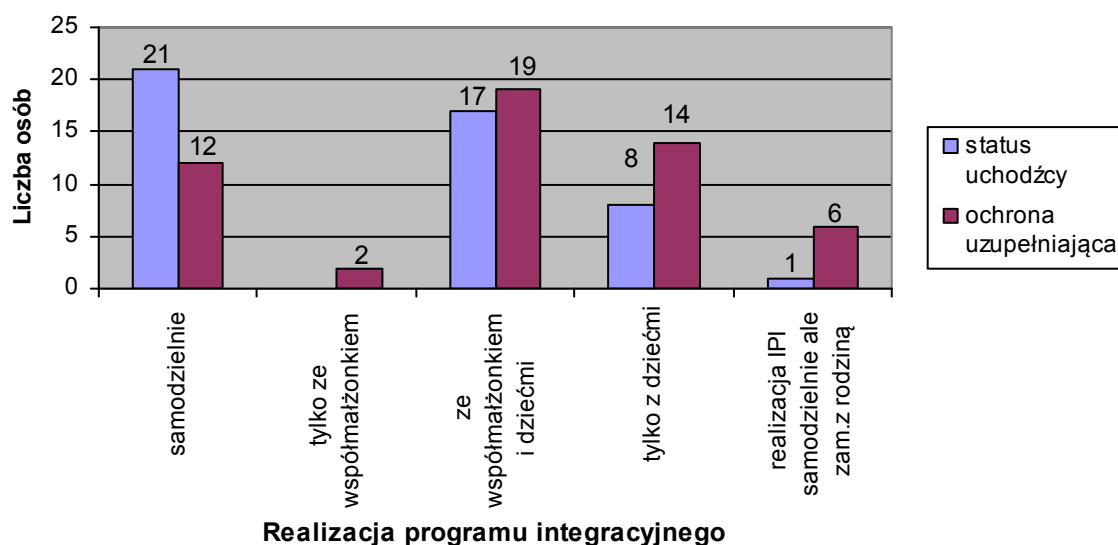
IV.3. Podstawowe informacje o programach integracyjnych i realizujących je cudzoziemcach.

Struktura rodzin.

Programy integracyjne realizowane są zarówno przez całe rodziny, jak i przez cudzoziemców prowadzących samodzielne gospodarstwa domowe. Poniższy wykres przedstawia liczbę osób

realizujących programy integracji wraz z podziałem na osoby realizujące program wspólnie z rodziną lub samodzielnie.

Wykres Nr 6. Liczba cudzoziemców objętych programami integracyjnymi wraz z podziałem na osoby realizujące program samodzielnie lub wspólnie z rodziną.

Najliczniejsze grupy cudzoziemców realizowały programy integracyjne wspólnie z małżonkiem i dziećmi (36 uczestników IPI – 36 % liczby wszystkich uczestników IPI). Ponadto, 33 osoby uczestniczyły w programie integracyjnym samodzielnie (33%). 22 uczestników programy integracyjne realizowało tylko z dziećmi (22%), zaś 7 osób programy integracyjne realizowało samodzielnie, ale zamieszkiwało wspólnie z rodziną (7%). Jedynie z małżonkiem program integracyjny realizowały 2 osoby (2%).

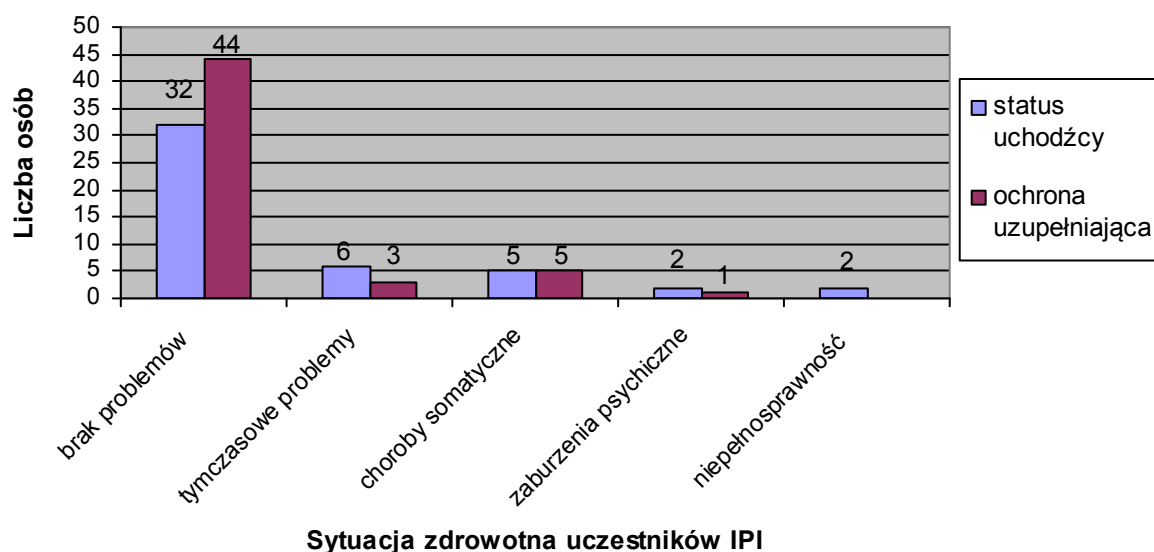
Liczba osób wspólnie realizujących IPI lub prowadzących wspólne gospodarstwo domowe ma wpływ na wysokość świadczeń otrzymywanych w ramach programu integracyjnego. Z drugiej strony uczestnik IPI, prowadzący samodzielne gospodarstwo domowe ponosi wyższe koszty utrzymania (czynsz i inne opłaty), dlatego też cudzoziemcy, którzy do Polski przyjechali sami, zamieszkują wspólnie ze swoimi rodakami lub innymi cudzoziemcami w celu zminimalizowania kosztów utrzymania.

Sytuacja zdrowotna cudzoziemców.

Podczas wywiadu środowiskowego przeprowadzonego z cudzoziemcem w celu udzielenia pomocy integracyjnej, pracownik socjalny ustala m. in. sytuację zdrowotną cudzoziemców w celu zarejestrowania ich w rejonowej przychodni lub zapisania się bezpośrednio do lekarzy specjalistów.

Problemy zdrowotne uczestników programów integracyjnych, zakończonych w 2013 roku, przedstawia poniższy wykres.

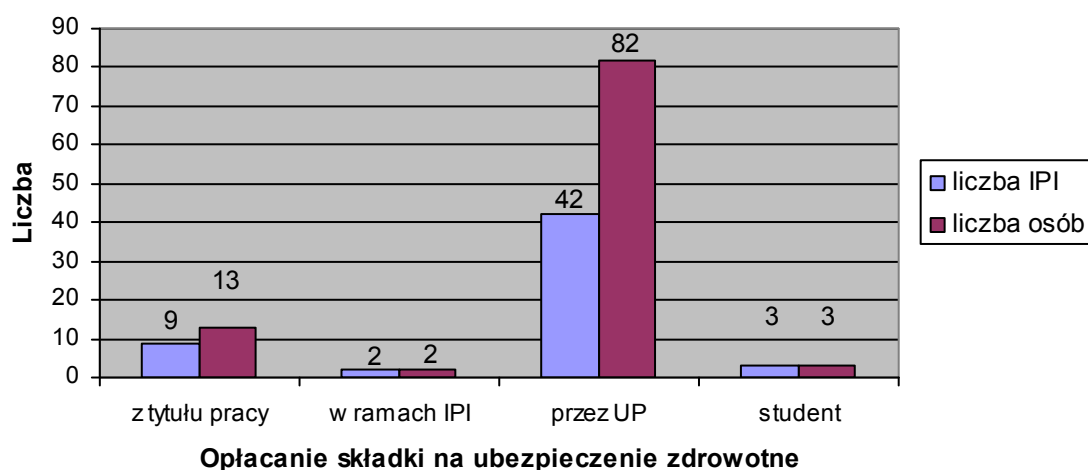
Wykres Nr 7. Problemy zdrowotne cudzoziemców, którzy w 2013 roku zakończyli realizację indywidualnego programu integracji.

Brak jakichkolwiek problemów zdrowotnych sygnalizowało 76 osób – 76 % wszystkich uczestników programów integracyjnych. 9 osób zgłaszało tymczasowe problemy zdrowotne (9%). W przypadku 13 osób problemy ze zdrowiem były długotrwałe (13%), spowodowane przez choroby o podłożu somatycznym (10 osób) lub przez zaburzenia psychiczne (3 osoby). 2 osoby były niepełnosprawne (2%) – w tych przypadkach jednym z zadań realizatora programu była pomoc cudzoziemcom w uzyskaniu orzeczenia o stopniu niepełnosprawności.

W trakcie trwania programów integracyjnych ich uczestnicy podlegali ubezpieczeniu zdrowotnemu, finansowanemu z różnych źródeł. Opłacanie składki na ubezpieczenie zdrowotne z konkretnego źródła przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 8. Opłacanie składki na ubezpieczenie zdrowotne uczestników programów integracyjnych, zakończonych w 2013 roku.

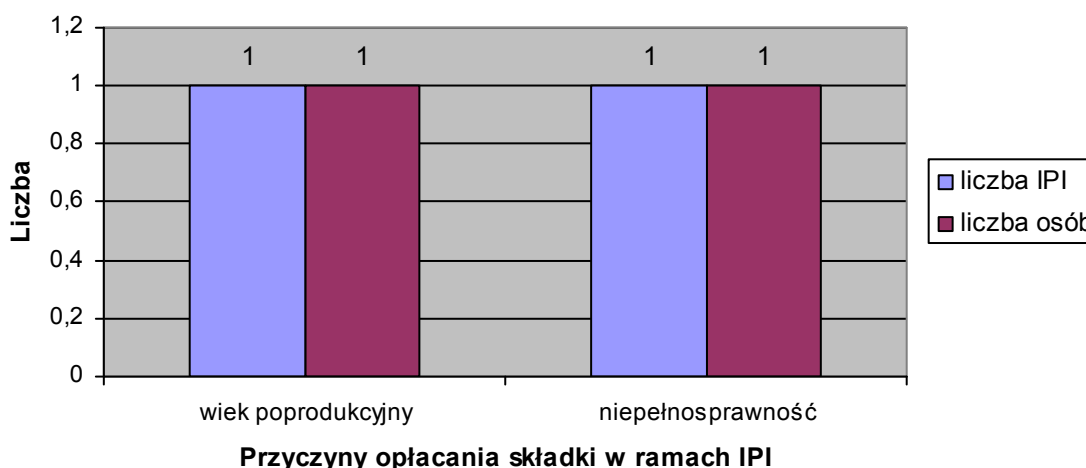

Najczęściej, cudzoziemcy podlegali ubezpieczeniu zdrowotnemu w związku z rejestracją w urzędzie pracy – w przypadku 42 programów 82 osoby były ubezpieczone właśnie z tego tytułu (82% wszystkich uczestników IPI). 13 osób objętych zostało ubezpieczeniem zdrowotnym z tytułu

podjęcia pracy przez jednego z członków rodziny – 13 % liczby uczestników programów zakończonych w 2013 r. W przypadku 2 osób składka na ubezpieczenie zdrowotne opłacana była w ramach realizacji programu integracyjnego. Natomiast 3 cudzoziemców podlegało powszechnemu ubezpieczeniu jako studenci. Jednocześnie należy dodać, w ramach wyjaśnienia do pkt II „Finansowanie działań dotyczących integracji cudzoziemców”, że dane dotyczące cudzoziemców, którzy mieli opłacaną składkę na ubezpieczenie zdrowotne w ramach IPI dotyczą tylko tych sytuacji, gdy składka była opłacana przez PCPR przez cały okres trwania programu. W przypadku cudzoziemców, którzy byli ubezpieczeni w ramach IPI jedynie w wyjątkowych sytuacjach (np. utraty statusu osoby bezrobotnej przez okres 3 miesięcy) zostali oni zaliczeni do grupy osób ubezpieczonych przez urząd pracy.

Składka na ubezpieczenie zdrowotne dla uczestników indywidualnych programów integracji opłacana jest w momencie, gdy cudzoziemiec nie posiada ubezpieczenia zdrowotnego z innego tytułu. Przyczyny, dla których składka na ubezpieczenie zdrowotne była opłacana przez powiatowe centra pomocy rodzinie, przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 9. Przyczyny opłacania składki na ubezpieczenie zdrowotne przez PCPR-y w ramach realizowanych programów integracyjnych.

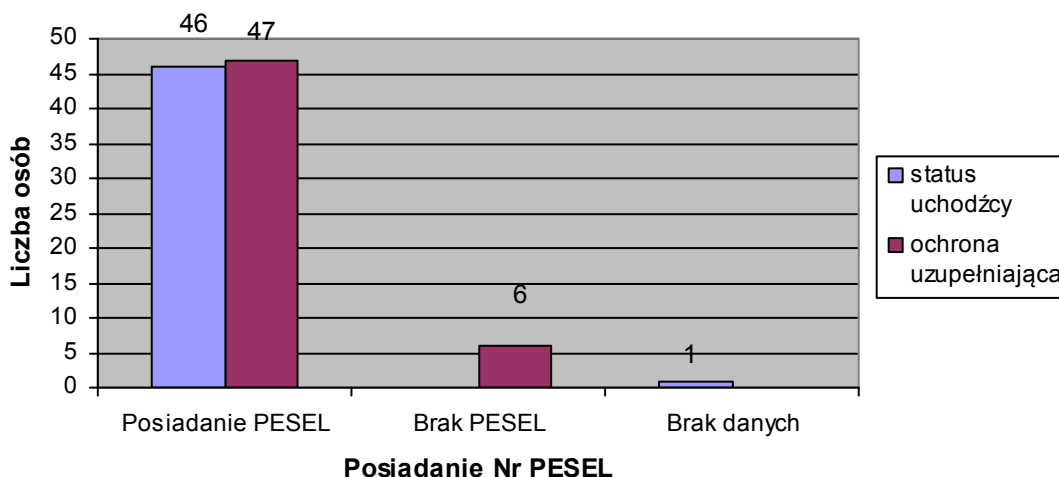

Powodem opłacania składki na ubezpieczenie zdrowotne przez powiatowe centrum pomocy rodzinie realizujące program integracyjny, w przypadku 1 uczestnika był wiek poprodukcyjny oraz brak opłacania składki z innego tytułu. Ponadto, w przypadku 1 uczestnika składka na ubezpieczenie zdrowotne była opłacana ze względu na jego niepełnosprawność.

Uzyskanie Nr PESEL.

W wielu przypadkach jednym z założeń indywidualnych programów integracji była pomoc uczestnikom programów w uzyskaniu numeru PESEL – o ile wcześniej nie został im nadany. Liczbę osób, które posiadały lub w trakcie trwania IPI uzyskały Nr PESEL, przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 10. Uzyskanie Nr PESEL przez cudzoziemców realizujących programy integracyjne.

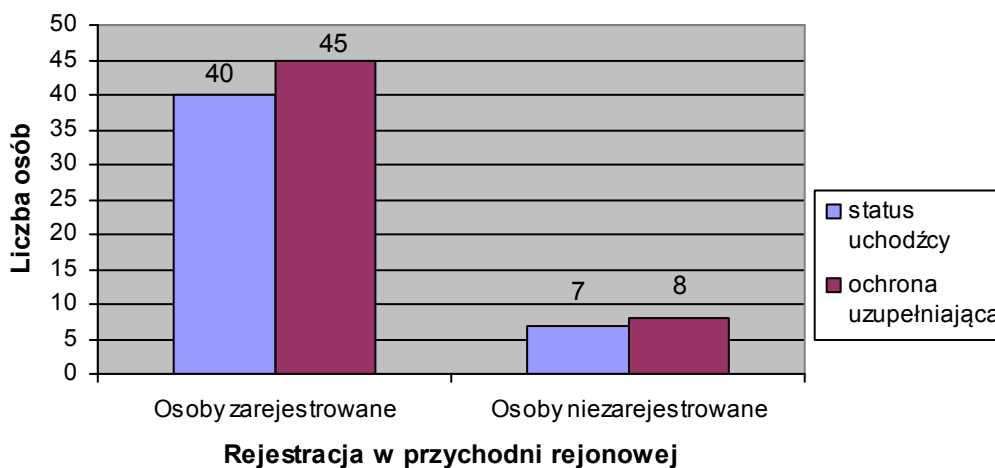
Zgodnie z powyższym wykresem, 93 osoby spośród 100 cudzoziemców, którzy zakończyli programy integracyjne w 2013 roku, posiadało Nr PESEL. Stanowią oni 93 % liczby wszystkich uczestników zakończonych IPI.

W przypadku 6 osób stwierdzono brak Nr PESEL (6%), zaś w przypadku 1 osoby brak jest danych dotyczących uzyskania przez nią Nr PESEL (1%). Brak Nr PESEL, czy też brak danych na temat posiadania przez cudzoziemców Nr PESEL związany jest najczęściej ze zbyt krótkim czasem trwania programu i przerwaniem go przez samych cudzoziemców.

Rejestracja w przychodni rejonowej.

W wielu programach integracyjnych, realizowanych na Mazowszu w 2013 r., jego uczestnicy zobowiązani byli do zarejestrowania się w przychodni rejonowej – o ile wcześniej nie dokonali rejestracji. Nacisk na rejestrację w rejonowej przychodni zdrowia kładziony był przede wszystkim w przypadku rodzin z małoletnimi dziećmi. Liczbę osób, które się zarejestrowały w przychodni przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 11. Osoby zarejestrowane oraz niezarejestrowane w przychodni rejonowej, z podziałem na rodzaj uzyskanej ochrony międzynarodowej.

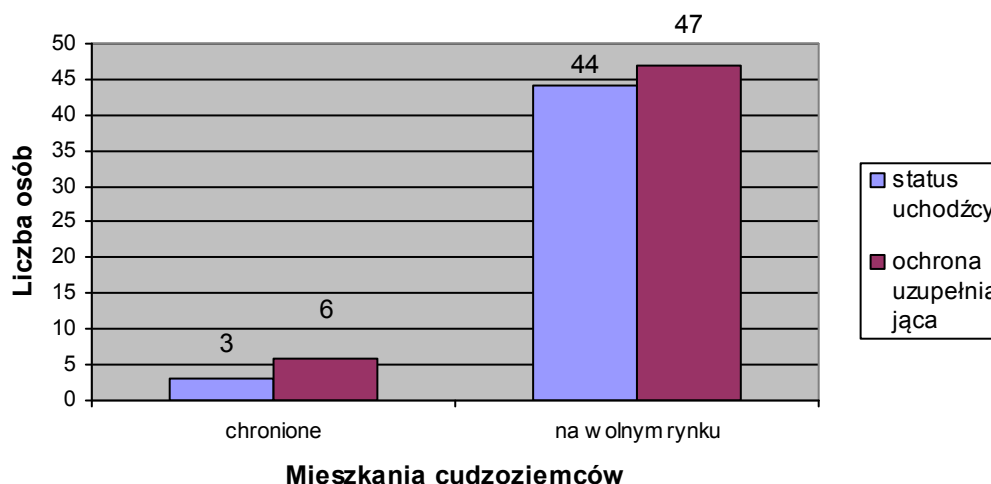

W przychodni rejonowej zarejestrowanych było 85 uczestników programów integracyjnych, zakończonych w 2013 roku – stanowią oni 85 % liczby wszystkich uczestników IPI. 15 osób nie zarejestrowało się (15%). Jednymi z głównych powodów nie rejestrowania się cudzoziemców w przychodni rejonowej jest braku nr PESEL oraz przerwanie programu integracyjnego przez jego uczestników przed planowanym terminem (co jest związane z niezrealizowaniem przez realizatora IPI wszystkich założeń programu).

Mieszkanie.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej pomoc integracyjna przyznawana jest od miesiąca, w którym cudzoziemiec opuści ośrodek dla cudzoziemców. Cudzoziemcy mogli starać się o mieszkania komunalne i socjalne z zasobu gmin lub wynająć mieszkanie na rynku komercyjnym. W szczególnych przypadkach pozostawali w ośrodku dla cudzoziemców na innych zasadach – najczęściej ponosząc odpłatność za swój pobyt. Sytuację cudzoziemców na rynku mieszkaniowym przedstawia poniższy wykres.

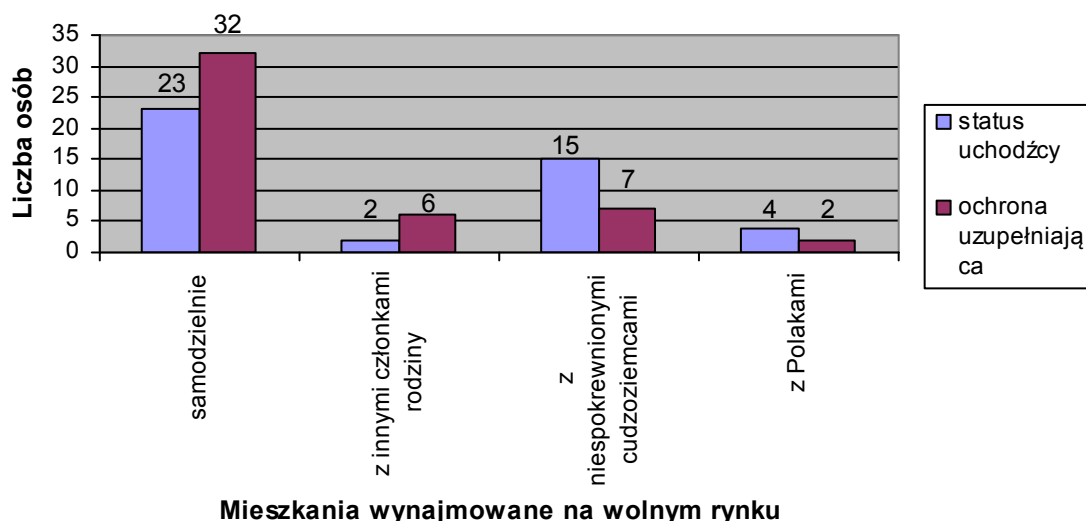
Wykres Nr 12. Cudzoziemcy na rynku mieszkaniowym – z podziałem na rodzaj ochrony międzynarodowej.

Opuszczając ośrodek dla cudzoziemców uczestnicy indywidualnych programów integracji zamieszkują głównie w wynajętych na rynku komercyjnym mieszkaniach – aż 91 osób zamieszkało w mieszkaniach prywatnych (stanowią oni 91 % liczby wszystkich cudzoziemców). 9 osób zamieszkiwało w mieszkaniu chronionym, które jest udostępniane przez Warszawskie Centrum Pomocy Rodzinie uczestnikom trwającego programu.

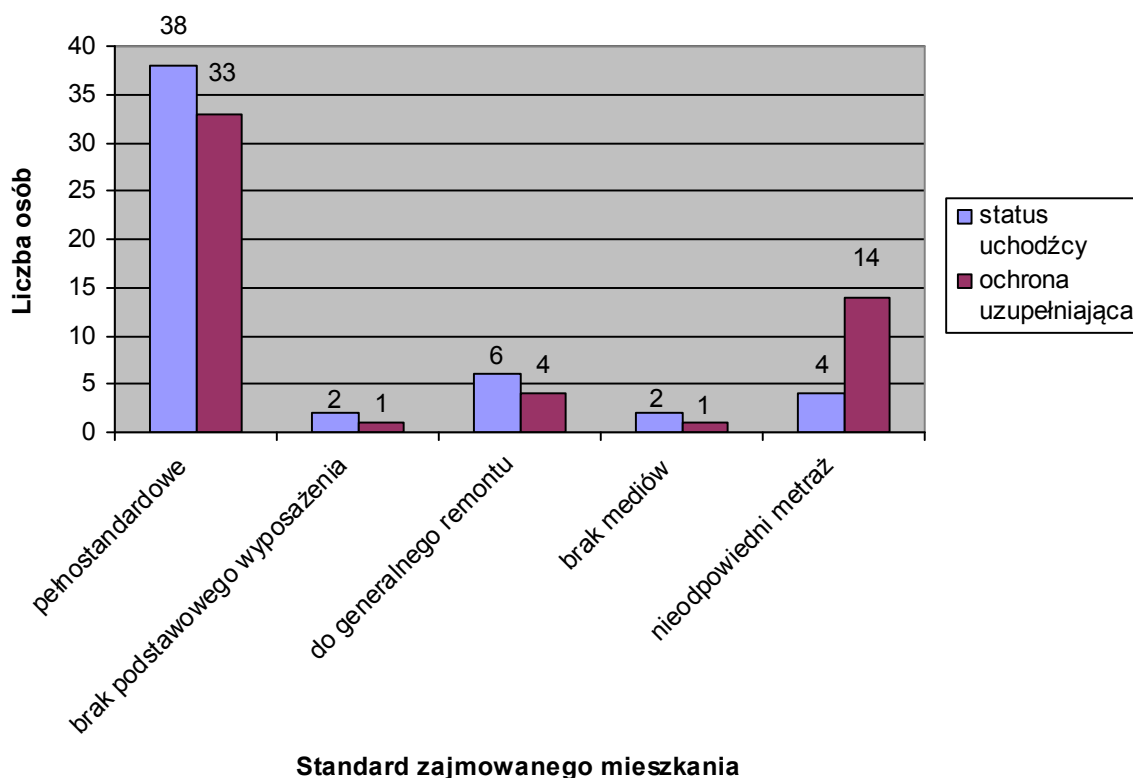
Wysokie koszty wynajmu mieszkań na rynku komercyjnym w stosunku do niskich dochodów rodzin cudzoziemców lub braku jakiegokolwiek dochodu powodują, że cudzoziemcy przystępujący do programów integracyjnych, wynajmują mieszkania wspólnie z innymi osobami. Liczbę cudzoziemców zamieszkujących na rynku prywatnym w podziale na wynajem mieszkań samodzielnie lub z innymi osobami przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 13. Cudzoziemcy wynajmujący mieszkania na rynku prywatnym z podziałem na osoby wynajmujące samodzielnie lub z innymi osobami.

Jak przedstawia powyższy wykres, cudzoziemcy głównie wynajmują mieszkania samodzielnie – 55 osób spośród liczby wszystkich cudzoziemców wynajmujących mieszkania na rynku komercyjnym wynajmowało mieszkania samodzielnie (61%). 8 osób mieszkania wynajmowało wspólnie z innymi członkami rodziny (9%), zaś z niespokrewnionymi cudzoziemcami – 22 osoby (24%). 6 osób zamieszkiwało w mieszkaniach z Polakami (6%). Mieszkania zajmowane przez cudzoziemców posiadały bardzo zróżnicowany standard. Poniższy wykres przedstawia standard mieszkań zajmowanych przez cudzoziemców, uczestniczących w programach w 2013 roku.

Wykres Nr 14. Standard zajmowanego przez uczestników programów integracyjnych mieszkań.

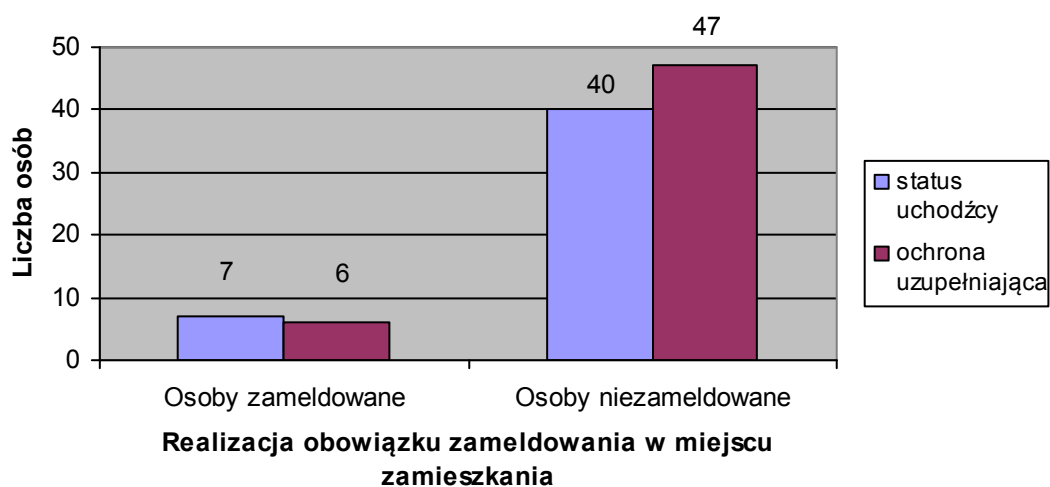
Jak pokazuje powyższy wykres, 71 uczestników programów integracyjnych zakończonych w ubiegłym roku, zajmowało mieszkania pełnostandardowe (71% wszystkich uczestników). Tymczasem 18 osób zajmowało mieszkania o metrażu niedostosowanym do liczby osób (18%). W przypadku mieszkań zajmowanych przez 10 osób, mieszkania te nie nadawały się do zamieszkania i wymagały generalnego remontu (10%). 3 osoby zajmowały mieszkania niewyposażone w podstawowe sprzęty gospodarstwa domowego (3%) i tyle samo osób w mieszkaniach nie posiadało mediów takich jak bieżąca woda czy centralne ogrzewanie (3%).

Decyzja cudzoziemców o zamieszkaniu w lokalach o nieodpowiednim metrażu dla ich rodziny czy niewyposażonych w media jest spowodowana wysokimi kosztami wynajmu mieszkań na rynku komercyjnym.

Zameldowanie w miejscu zamieszkania.

Z koniecznością opuszczenia ośrodka i zamieszkaniem poza nim związane jest ustawowe zobowiązanie uczestników programów integracyjnych do zameldowania się w miejscu zamieszkania. Wywiązywanie się cudzoziemców z tego zobowiązania przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 15. Realizacja przez cudzoziemców zobowiązania do zameldowania się w miejscu zamieszkania.

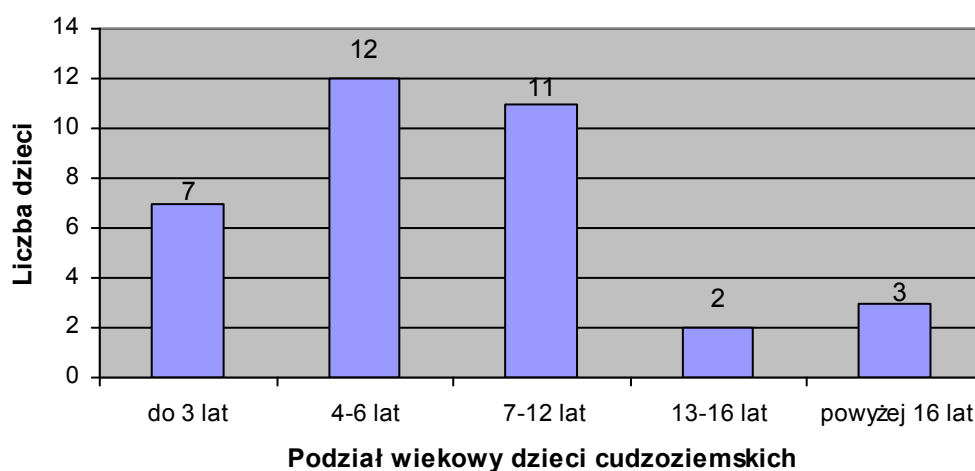
Jak wynika z powyższego wykresu, zdecydowana większość uczestników IPI nie uzyskała zameldowania w miejscu zamieszkania – 87 osób stanowi 87 % liczby wszystkich cudzoziemców realizujących IPI w roku 2013. Jedynie 13 osób zostało zameldowanych w miejscu zamieszkania (13%). Brak realizacji tego obowiązku wynika z braku zgody właścicieli mieszkań na rynku prywatnych do meldowania cudzoziemców.

IV.4. Edukacja dzieci.

Cudzoziemcy w składanych przez siebie wnioskach o udzielenie pomocy integracyjnej ujmują także pozostałych członków rodziny (w tym głównie dzieci), o ile uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

W 2013 roku wśród liczby 100 cudzoziemców, którzy zakończyli realizację programów integracyjnych było 35 dzieci (35% ogółu wszystkich uczestników programów integracyjnych). Liczbę dzieci z podziałem na wiek przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 16. Podział wiekowy dzieci realizujących wspólnie z rodzicami programy integracyjne, zakończone w 2013 r.

Struktura wiekowa dzieci uczestniczących razem z rodzicami w programach integracyjnych jest zróżnicowana. W roku 2013 w programach uczestniczyło 7 dzieci w wieku do 3 lat (20% liczby wszystkich dzieci), w wieku 4-6 lat – 12 dzieci (34%), w wieku 7-12 lat – 11 dzieci (31%), a w wieku 13-16 lat – 2 dzieci (6%), zaś w wieku powyżej 16 lat było 3 dzieci – stanowiły one 9 % liczby wszystkich dzieci uczestniczących w IPI.

Dzieci cudzoziemskie, zgodnie z Konstytucją RP, podlegają obowiązkowi szkolnemu do ukończenia 18 lat. Jednocześnie przed rozpoczęciem nauki w szkole podstawowej dzieci zobowiązane są do odbycia rocznego przygotowania w ramach wychowania przedszkolnego.

Liczbę dzieci cudzoziemskich realizujących obowiązek szkolny, z podziałem na rodzaj placówki oświatowej, do której uczęszczają oraz liczbę dzieci pozostających w domu przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 17. Realizacja obowiązku szkolnego przez dzieci cudzoziemskie objęte programami integracyjnymi, których realizacja zakończyła się w 2013 roku.

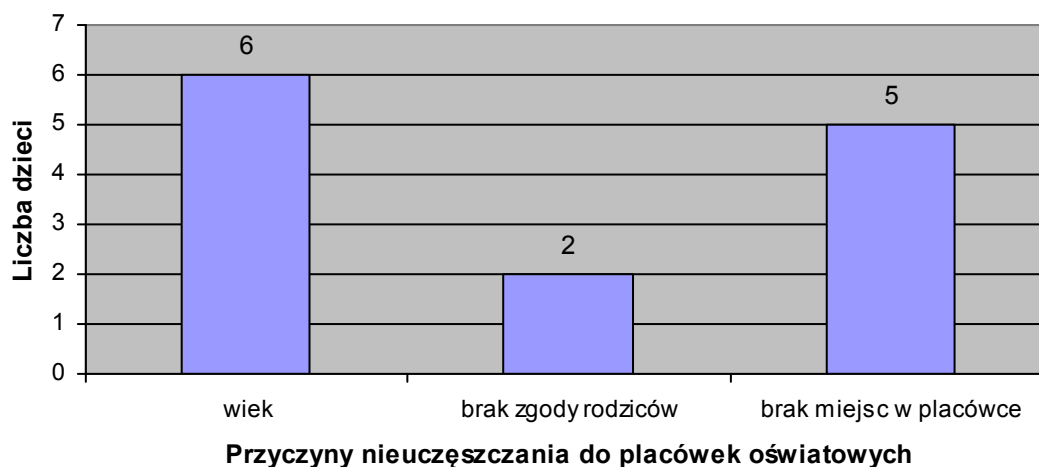

Jak wynika z powyższego wykresu – 13 dzieci uczęszczało do szkoły podstawowej (37% liczby wszystkich uczestniczących w programach integracyjnych dzieci), zaś 3 dzieci uczęszczało do gimnazjum (8%).

Porównując dane zawarte w powyższym wykresie z danymi z wykresu poprzedniego należy zauważyć różnicę pomiędzy liczbą dzieci w określonym przedziale wiekowym a liczbą dzieci na określonym poziomie edukacji. Zdecydowana większość dzieci cudzoziemskich trafia do klas niższych niż do klasy odpowiadającej ich wiekowi. Dzieje się tak dlatego, że dzieci cudzoziemskie nierzadko mają duże zaległości w nauce. Poza tym, na pierwszym miejscu ich edukacji jest nauka języka polskiego, w którym prowadzone są lekcje w szkole powszechnej.

5 dzieci uczęszczało do przedszkola (14%), 1 dziecko uczęszczało do żłobka (3%) a 13 dzieci pozostawało w domu (37%). Przyczyny, dla których dzieci te nie uczęszczały do placówek oświatowych przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 18. Przyczyny nieuczęszczania przez dzieci do placówek oświatowych, z podziałem na liczbę dzieci.

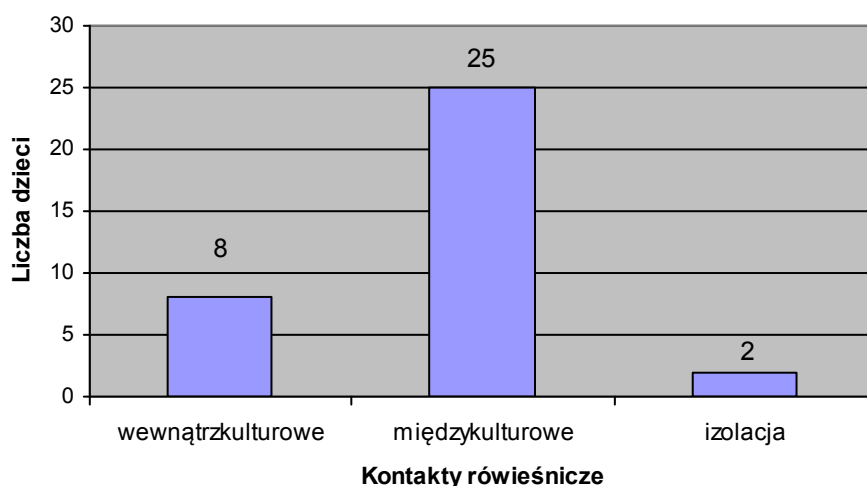

Problem nieuczęszczania do placówek oświatowych dotyczy głównie dzieci w wieku przedszkolnym. Najczęstszymi przyczynami, dla których dzieci pozostają w domu było nieosiągnięcie wieku szkolnego (6 dzieci) oraz brak wolnych miejsc w placówkach (5 dzieci). Dwoje dzieci nie uczęszczało do placówki ze względu na brak wyrażenia zgody przez rodziców.

Przyczyną pozostawania w domu dzieci w wieku przedszkolnym jest brak wolnych miejsc w placówkach oraz patriarchalny model rodziny cudzoziemskiej (szczególnie wyznania islamskiego). Rolą kobiety w takich przypadkach jest troska o domowe ognisko i opieka nad dziećmi, dlatego też cudzoziemcy niechętnie posyłają dzieci do przedszkoli, do których uczęszczanie nie jest obowiązkowe. Z drugiej strony jak najwcześniejszy kontakt z językiem polskim umożliwiłby dzieciom cudzoziemskim lepszy start w nauce szkolnej i zminimalizowałby ewentualne problemy w nauce, w dużej mierze wynikające z niedostatecznej znajomości języka polskiego.

Kolejny wykres przedstawia charakter kontaktów rówieśniczych dzieci uczestniczących z rodzicami w programach integracyjnych.

Wykres Nr 19. Kontakty utrzymywane przez dzieci cudzoziemskie, uczestniczące w programach integracyjnych, z grupami rówieśniczymi.

Dzieci w przeważającej części nie mają problemów z nawiązaniem międzykulturowych znajomości – 72 % wszystkich dzieci uczestniczących w programach miało znajomych reprezentujących zarówno polską, jak i inną kulturę. 28 % dzieci kontakty z rówieśnikami utrzymywało wewnątrz własnej kultury lub wręcz się izolowało. Uwzględniając wykres nr 17 należy dojść do wniosku, że w głównej mierze były to dzieci, które pozostawały w domu i nie uczęszczały do żadnej placówki oświatowej.

IV.5. Ocena procesu integracji uczestników programów integracyjnych.

Zgodnie z § 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 marca 2009 r. w sprawie udzielania pomocy cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status

uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, w trakcie trwania programu jego realizator dokonuje oceny postępów w integracji cudzoziemców, zgodnie z założeniami indywidualnego programu integracji.

Ocena postępów dokonywana jest w trzech obszarach:

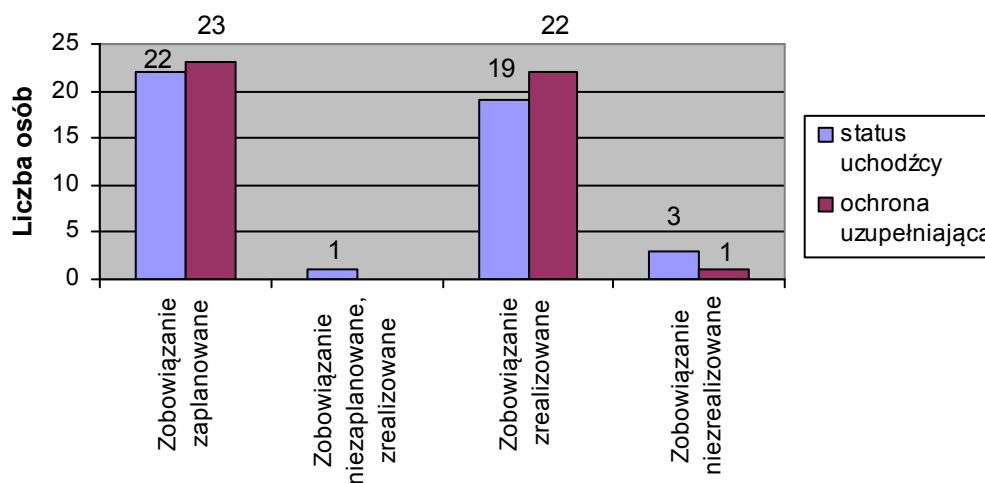
- edukacji językowej;
- funkcjonowania zawodowego;
- funkcjonowania społecznego.

IV.5.1. Edukacja językowa.

Jednym z podstawowych założeń indywidualnych programów integracji jest nauka języka polskiego. Z uwagi na możliwość uczenia się języka polskiego już w trakcie procedury o nadanie statusu uchodźcy (która często trwa 1-2 lata), wielu cudzoziemców, którzy z tej możliwości korzystali, w momencie przystąpienia do programu integracyjnego jest zwolnionych z obowiązkowej nauki ze względu na wystarczającą jego znajomość.

Liczbę cudzoziemców zobowiązanych do nauki oraz liczbę cudzoziemców, którzy w rzeczywistości naukę realizowali przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 20. Liczba cudzoziemców zobowiązanych do nauki języka polskiego, cudzoziemców realizujących naukę oraz cudzoziemców, którzy nauki języka polskiego nie zrealizowali, z podziałem na formę ochrony międzynarodowej, jaką zostali objęci.

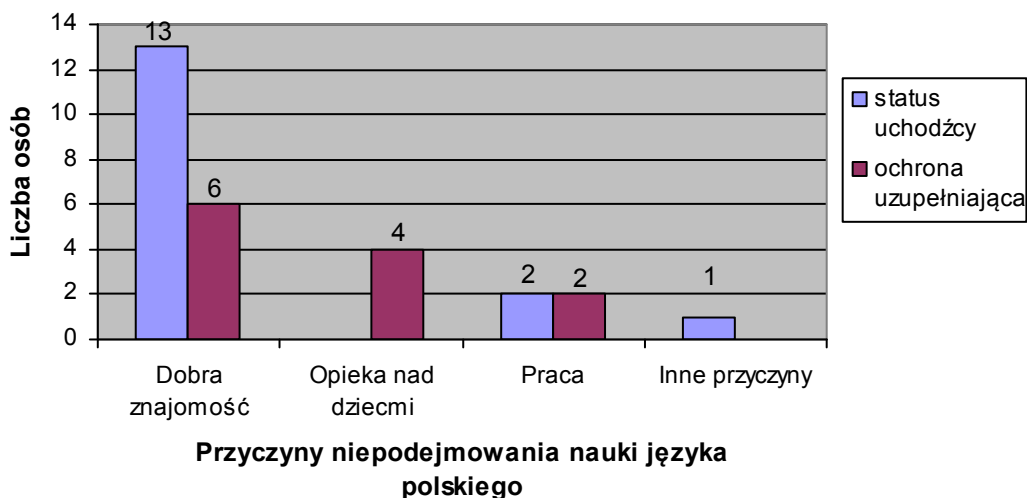
Zobowiązanie do nauki języka polskiego

W programach integracyjnych, zrealizowanych w 2013 roku, zobowiązanych do nauki języka polskiego zostało łącznie 45 osób spośród 65 dorosłych uczestników IPI (69%). Jak wynika z powyższego wykresu, z zobowiązania tego wywiązało się 41 osób (91 % liczby wszystkich osób zobowiązanych do nauki). Ponadto, 1 osoba realizowała naukę mimo braku zobowiązania – brak zobowiązania do nauki najczęściej był spowodowany wystarczającą znajomością języka polskiego.

Zobowiązania do nauki języka polskiego nie zrealizowały 4 osoby (9% liczby wszystkich zobowiązanych do nauki). Ponadto, część cudzoziemców została z obowiązku nauki zwolniona już na

etapie tworzenia programu integracyjnego. Przyczyny dla których osoby te były zwolnione z nauki lub mimo zobowiązania zawartego w treści programu nie realizowały jej, przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 21. Przyczyny niepodjęcia nauki języka polskiego, z podziałem na formę ochrony międzynarodowej, jaką zostali cudzoziemcy objęci.

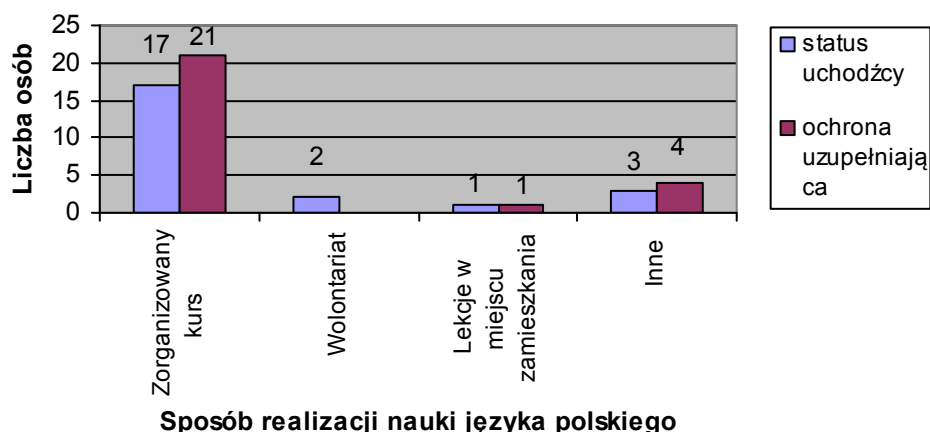

Główną przyczyną, dla której cudzoziemcy byli zwolnieni z nauki języka polskiego lub mimo zobowiązania zawartego w programie integracyjnym nauki tej nie podejmowali, była dobra znajomość języka, umożliwiającą swobodne komunikowanie się. 19 uczestników programów integracyjnych z tej właśnie przyczyny nie realizowało nauki – stanowią oni 82% łącznej liczby osób nie realizujących nauki w trakcie trwania IPI. 4 osoby nie realizowały nauki języka polskiego z powodu konieczności zapewnienia opieki małoletnim dzieciom przy jednoczesnym braku możliwości realizowania nauki w miejscu zamieszkania (17%), a 4 osoby ze względu na pracę kolidującą z zorganizowanym kursem (17%).

Wśród innych przyczyn nie podjęcia nauki języka polskiego wskazane zostało przerwanie IPI przez samego cudzoziemca (1 osoba).

Nauka języka polskiego była przez cudzoziemców realizowana zarówno na zorganizowanych kursach, jak i indywidualnie w miejscu zamieszkania. Poniższy wykres przedstawia realizację nauki języka polskiego przez cudzoziemców.

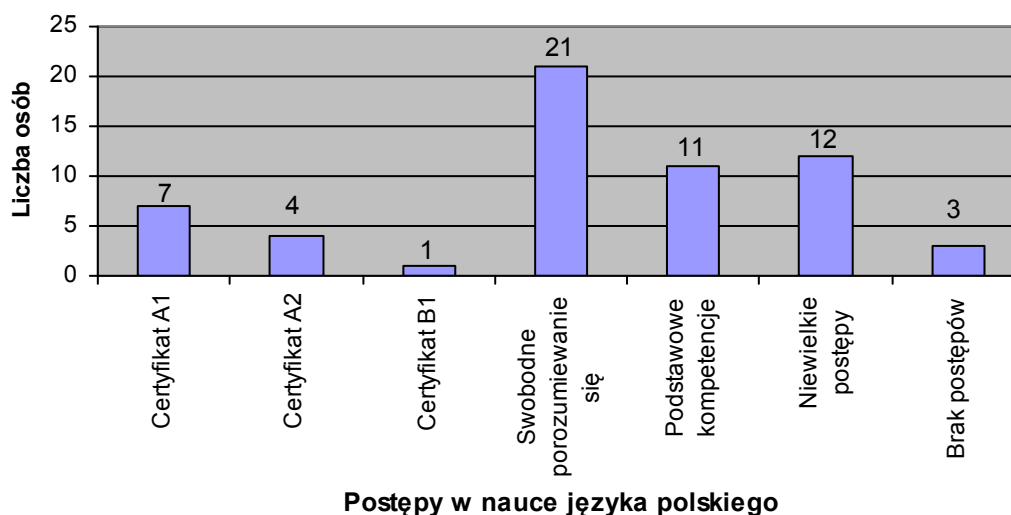
Wykres Nr 22. Sposoby realizowania nauki języka polskiego przez cudzoziemców.

Cudzoziemcy naukę języka polskiego najczęściej realizowali na zorganizowanych kursach – 38 osób wybrało ten sposób nauki (92% liczby wszystkich osób uczących się). 2 osoby z różnych względów miało zorganizowaną naukę w miejscu zamieszkania (4%), a 2 osoby uczyły się języka polskiego przez wolontariuszy (4%). 70 osób naukę realizowało także w inny sposób: zajęcia indywidualne (1 osoba), studia (1 osoba) oraz poprzez stałe kontakty z Polakami, np. w miejscu pracy (5 osób).

Osoby uczęszczające na zajęcia z języka polskiego miały możliwość przystąpienia do egzaminu znajomości języka polskiego na jednym z kilku poziomów. Następnym wykres przedstawia postępy cudzoziemców realizujących naukę w trakcie trwania programu integracyjnego.

Wykres Nr 23. Postępy cudzoziemców realizujących naukę języka polskiego w trakcie trwania programów integracyjnych, zakończonych w 2013 roku.

Jak wynika z powyższego wykresu, 12 osób realizujących programy integracyjne potwierdziło znajomość języka polskiego certyfikatem – stanowią oni 28% wszystkich uczących się cudzoziemców.

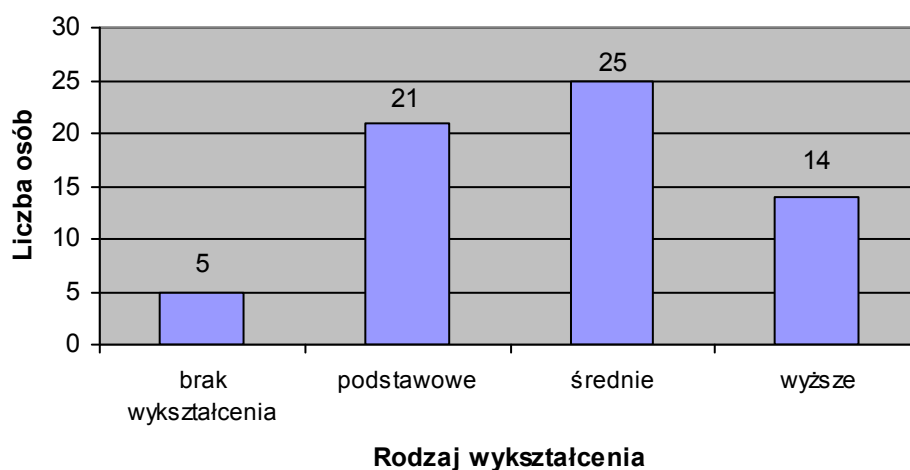
21 osób zyskało umiejętność swobodnego porozumiewania się w języku polskim (50%), a 11 osób zdobyło podstawowe kompetencje językowe (26%). Jednocześnie 12 osób wykazało niewielkie postępy w znajomości języka (28%), a 3 osoby nie wykazały żadnych postępów mimo podjętej nauki (7%).

Znajomość języka polskiego przez cudzoziemców ma szczególne znaczenie z punktu widzenia przyszłych pracodawców. Jednakże rok trwania IPI nie jest wystarczający na opanowanie języka polskiego w stopniu pozwalającym na swobodną komunikację. Dlatego tak ważna jest nauka podejmowana przez cudzoziemców jeszcze na etapie procedury uchodźczej.

5.2. Funkcjonowanie zawodowe uczestników programów zakończonych w 2013 roku.

Znajomość języka polskiego przekłada się m.in. na funkcjonowanie zawodowe cudzoziemców. Ponadto, duże znaczenie ma posiadane przez nich wykształcenie oraz zdobyte umiejętności zawodowe – co przedstawiają poniższe wykresy.

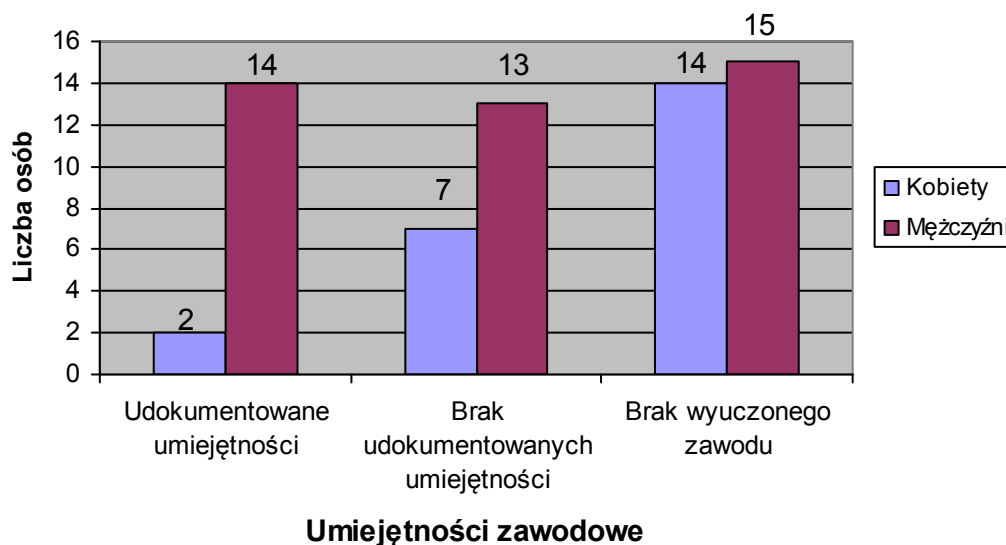
Wykres Nr 24. Wykształcenie cudzoziemców realizujących programy integracyjne, zakończone w 2013 roku.

25 osób posiadało wykształcenie średnie – stanowią oni 38% wszystkich dorosłych uczestników programów. 21 osób zadeklarowało wykształcenie podstawowe (32%), zaś 14 osób wykształcenie wyższe (21%). Jedynie 5 osób nie posiadało jakiegokolwiek wykształcenia (8%).

Analizując powyższy wykres należy zauważyć, że cudzoziemcy starający się w Polsce o ochronę międzynarodową, poza dokumentem tożsamości bardzo często nie posiadają dokumentów potwierdzających ich wykształcenie czy posiadane kwalifikacje zawodowe. Poziom wykształcenia cudzoziemców w większości przypadków jest ustalany przez realizatora IPI na podstawie deklaracji samych cudzoziemców.

Wykres Nr 25. Umiejętności zawodowe cudzoziemców.

Dokumenty potwierdzające umiejętności zawodowe posiadało 16 cudzoziemców – spośród wszystkich dorosłych uczestników IPI stanowią oni 24%. Tymczasem 20 osób nie posiadało dokumentów potwierdzających zdobyte umiejętności (31%). 29 osób nie posiadało żadnego wyuczonego zawodu – 44%.

Cudzoziemcy nie posiadający zawodu lub dokumentów potwierdzających zdobyte umiejętności mogli przystąpić do szkoleń podnoszących umiejętności zawodowe, organizowanych zarówno przez organizacje pozarządowe, jak i jednostki samorządu terytorialnego. Rodzaj szkoleń, jakie zrealizowali cudzoziemcy w trakcie trwania programu integracyjnego przedstawia poniższa tabela.

Tabela Nr 3. Rodzaj szkoleń zrealizowanych przez uczestników indywidualnych programów integracji, zakończonych w 2013 roku wraz z podziałem na rodzaj ochrony międzynarodowej.

Lp.	Rodzaj szkolenia	Liczba osób	
		Status uchodźcy	Ochrona uzupełniająca
1	Spawanie	2	1
2	Krawiectwo	3	2
3	Układanie glazury i terakoty		1
4	Pomoc dentystyczna	1	
5	Prawo jazdy	1	
6	Kurs masażu	1	
7	Kucharz		2
RAZEM		8	6

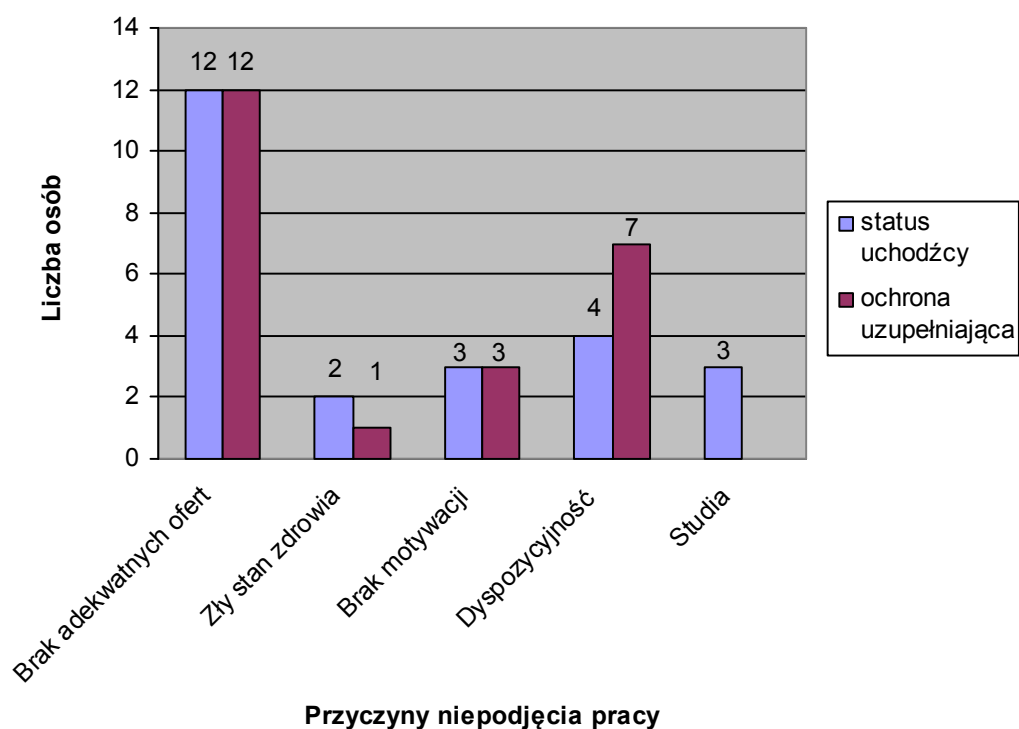
Szkolenia, z których cudzoziemcy korzystali organizowane były zazwyczaj w ramach projektów unijnych. Łącznie ze szkoleń w trakcie trwania IPI skorzystało 14 osób, czyli zaledwie 21% dorosłych uczestników IPI. Następną tabelą pokazuje, że zdobyte nowe umiejętności nie przełożyły się na podejmowane przez cudzoziemców prace.

Tabela Nr 4. Rodzaj pracy podjętej przez uczestników indywidualnych programów integracji, zakończonych w 2013 roku wraz z podziałem na rodzaj ochrony międzynarodowej.

L p.	Rodzaj pracy	Rodzaj umowy	Liczba osób	
			Status uchodźcy	Ochrona uzupełniająca
1	Własna działalność gosp.	-	1	
2	Pomoc kuchenna	Umowa o pracę	1	
3	Pomoc przedszkolna	Umowa o pracę	1	
4	Handlowiec	Umowa o pracę		1
5	Koordinator projektu PAH	Umowa o pracę	1	
5	Pracownik ochrony	Umowa - zlecenie		1
6	Pracownik pralni	Umowa – zlecenie		1
7	Pracownik ochrony mienia	Umowa - zlecenie	1	
8	Praca biurowa	Umowa - zlecenie	1	
9	Pracownik serwisu sprzątającego	Umowa - zlecenie	2	
10	Gastronomia	Umowa - zlecenie		1
11	Gastronomia	Praca dorywcza	6	4
12	Sprzedawca	Praca dorywcza		1
13	Korepetytor (j. hiszpański)	Praca dorywcza	1	
14	Mechanik samochodowy	Praca dorywcza		1
15	Pracownik budowy	Praca dorywcza	1	
RAZEM			16	10

Spośród wszystkich dorosłych uczestników programu pracę podjęło 26 osób – stanowią oni 40 %. Umowę o pracę z pracodawcą podpisały 4 osoby – 15% liczby wszystkich pracujących cudzoziemców. W ramach umowy zlecenia pracowało łącznie 7 osób – 27%. Aż 14 osób podjęło zatrudnienie w ramach pracy dorywczej (bez umowy) – stanowią oni ponad połowę osób pracujących (54%). Przyczyny niepodjęcia przez cudzoziemców pracy przedstawia wykres poniższy.

Wykres Nr 26. Przyczyny niepodjęcia pracy przez cudzoziemców.

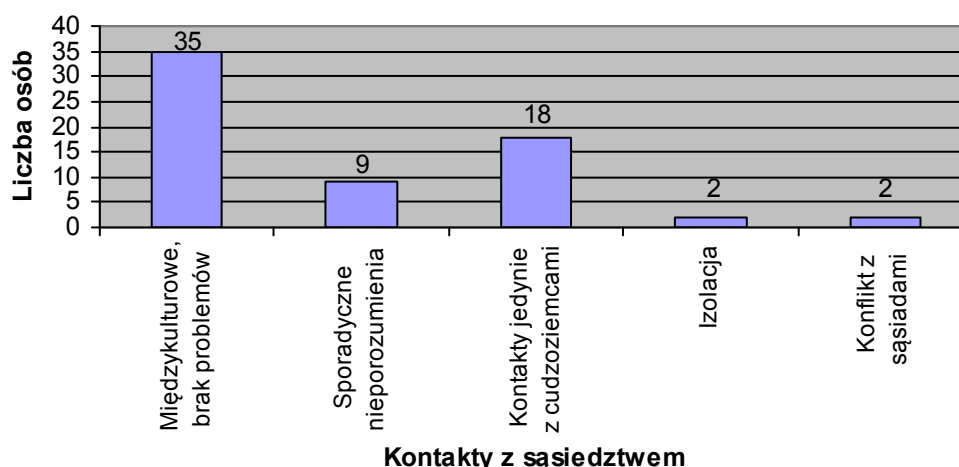

Główną przyczyną, dla której cudzoziemcy nie podejmują zatrudnienia jest brak adekwatnych ofert pracy do posiadanych umiejętności – aż 24 osoby dorosłe pozostają bezrobotne z tej przyczyny (36% wszystkich dorosłych uczestników IPI). Ponadto, cudzoziemcy często nie są w wystarczającym zakresie dyspozycyjni – dotyczy to zwłaszcza kobiet opiekujących się małymi dziećmi (11 osób – 17%). Inne przyczyny to brak motywacji do podjęcia zatrudnienia (6 osób), zły stan zdrowia (3 osoby) oraz rozpoczęcie studiów (3 osoby).

5.3. Funkcjonowanie społeczne uczestników programów zakończonych w 2013 roku.

W trakcie trwania programu integracyjnego, jego realizator dokonuje oceny funkcjonowania społecznego cudzoziemców. Ocena ta dotyczy zarówno kontaktów uczestników IPI z lokalnym środowiskiem i sąsiadami, jak i samodzielności w poruszaniu się po instytucjach państwowych i urzędach.

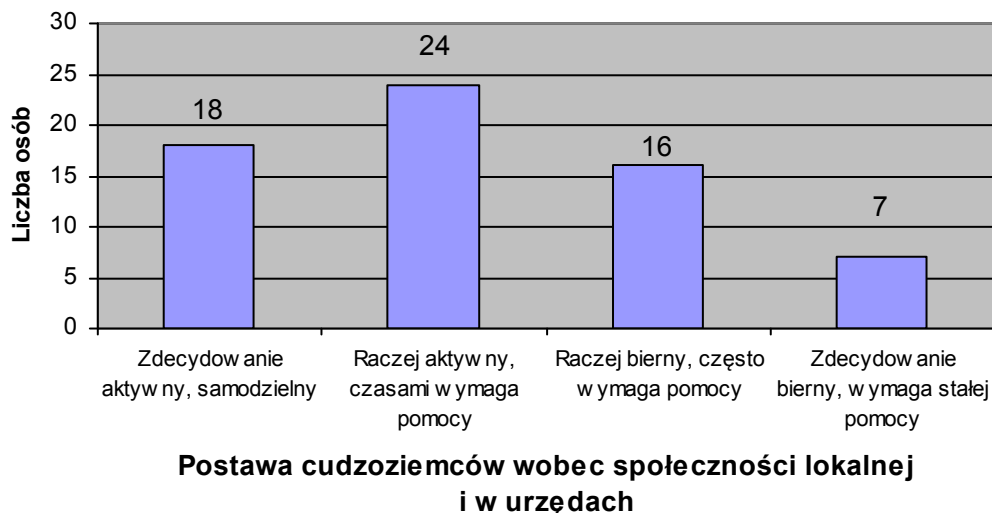
Wykres Nr 27. Funkcjonowanie społeczne – kontakty cudzoziemców z sąsiedztwem

Według realizatorów IPI zdecydowana większość cudzoziemców utrzymywała międzykulturowe, dobre kontakty z sąsiedztwem – stanowią oni 53 % liczby wszystkich dorosłych uczestników IPI. Sporadyczne nieporozumienia z sąsiadami miało 9 uczestników IPI (14%). 18 osób utrzymywało kontakty jedynie z cudzoziemcami (27%), zaś 2 osoby izolowały się zarówno od społeczeństwa polskiego, jak i innych cudzoziemców (3%). Ponadto, w przypadku 2 uczestników IPI wystąpiły konflikty z najbliższym sąsiedztwem.

W trakcie realizacji programu integracyjnego, cudzoziemiec zobowiązany jest, m.in. do kontaktów z urzędem pracy czy zapisania się w rejonowej przychodni zdrowia, wobec czego staje przed koniecznością korzystania z usług instytucji państwowych i urzędów. Zarówno kontakty z urzędami, jak i ze społecznością lokalną przebiegają różnie, w zależności m. in. od postawy samego cudzoziemca oraz poziomu znajomości języka polskiego. Poniższy wykres przedstawia ocenę postaw uczestników programów wobec społeczności lokalnej oraz w instytucjach państwowych.

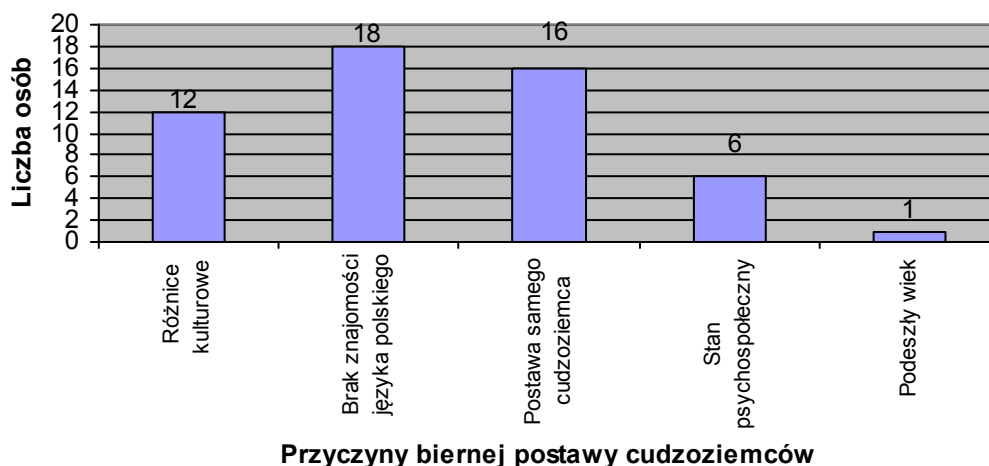
Wykres Nr 28. Postawa cudzoziemców wobec społeczności lokalnej i w instytucjach państwowych.

Według oceny realizatorów IPI 18 dorosłych uczestników programów wykazało się zdecydowaną aktywnością w społeczności lokalnej oraz samodzielnością w sprawach urzędowych – 28% liczby wszystkich dorosłych uczestników. 24 cudzoziemców w przeważającej części przypadków było aktywnych oraz czasami wymagało pomocy w sprawach urzędowych (37%). 16 cudzoziemców było raczej biernych w kontaktach ze społecznością lokalną, zaś w sprawach urzędowych często wymagało pomocy (24%). 7 osób wymagało stałej pomocy w urzędach, a w kontaktach ze społecznością lokalną było zdecydowanie biernych (11%).

Przyczyny biernej postawy cudzoziemców i braku zaangażowania w sprawy społeczności lokalnej przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 29. Przyczyny biernej postawy cudzoziemców wobec społeczności lokalnej i w instytucjach państwowych.

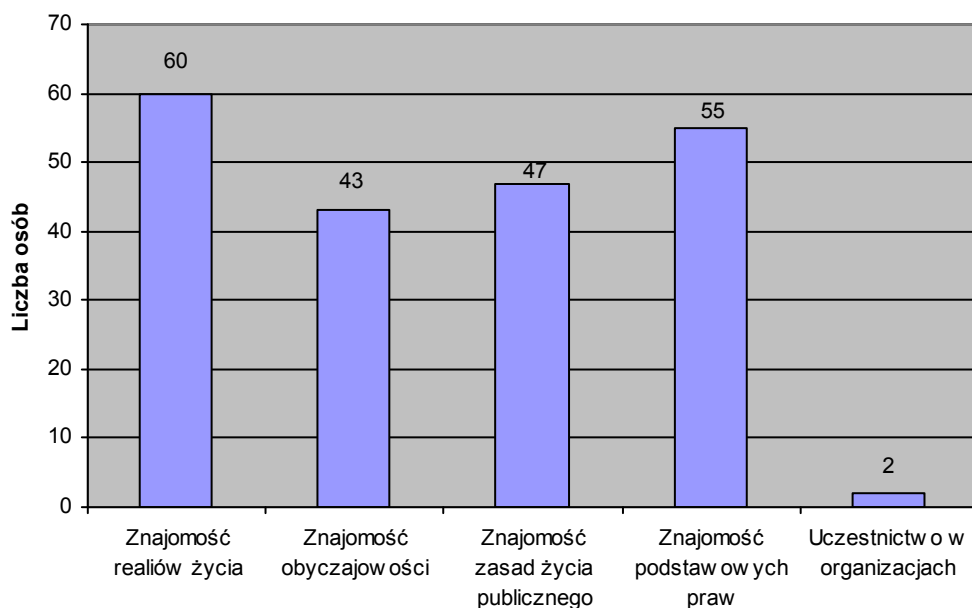

Według oceny realizatorów IPI, w przypadku 18 uczestników brak znajomości języka polskiego przyczyniał się do ich biernej postawy – 78 % cudzoziemców wykazujących się biernością w trakcie realizacji programu. Bierność w załatwianiu spraw oraz w kontaktach z urzędami w przypadku 16 osób wynikała z samej ich postawy oraz braku chęci podjęcia jakiegokolwiek aktywności (69 %). W 12

przypadkach brak zaangażowania wynikał z różnic kulturowych i mogących się zrodzić na ich tle nieporozumień (52%) W 6 przypadkach bierna postawa cudzoziemców była wynikiem ich stanu psychospołecznego, który skutecznie uniemożliwiał cudzoziemcowi podjęcie jakiegokolwiek aktywności (26%). 1 osoba wymagała stałej pomocy w kontaktach z urzędami i instytucjami ze względu na podeszły wiek (4%).

Jednym z założeń programu integracyjnego jest między innymi zaznajomienie cudzoziemców z realiami życia w Polsce, obyczajowości i tradycji oraz z ich podstawowymi prawami.

Wykres Nr 30. Adaptacja cudzoziemców do warunków życia w Polsce.

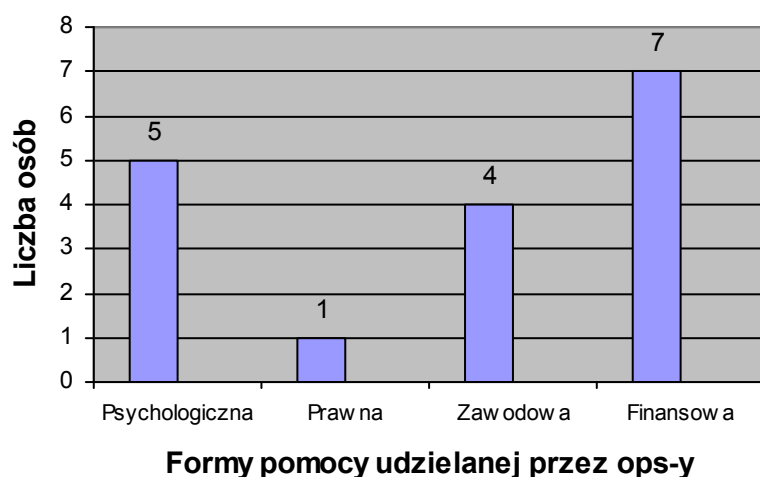

60 dorosłych uczestników programów integracyjnych zakończonych w 2013 roku znało realia życia w Polsce – stanowią oni 92 % liczby dorosłych uczestników. 55 osób znało swoje podstawowe prawa i obowiązki, wynikające z przepisów prawa (85%). 47 cudzoziemców nabyło wiedzę o zasadach życia publicznego w Polsce (72%), zaś 43 wiedzę o polskiej obyczajowości (66%). Aktywnie uczestniczyły w życiu społecznym jedynie 2 osoby (3%), poprzez udział w organizacjach formalnych np. współpracując z organizacjami pozarządowymi pomagającymi cudzoziemcom. Adaptacja kulturowa cudzoziemców jest niezwykle ważna szczególnie ze względu na przebieg dalszego procesu integracji. Brak znajomości realiów życia w Polsce oraz zasad życia publicznego może w dalszej przyszłości prowadzić do separacji cudzoziemców, a w rezultacie do konfliktów na tle kulturowym.

IV.6. Współpraca z ośrodkami pomocy społecznej.

W trakcie realizacji indywidualnych programów integracji cudzoziemcy mogli korzystać z pomocy ośrodków pomocy społecznej, właściwych ze względu na ich miejsce zamieszkania. Pomoc, jaka najczęściej była udzielana cudzoziemcom przez ops-y przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 31. Rodzaj pomocy udzielanej przez ośrodki pomocy społecznej cudzoziemcom realizującym programy integracyjne, zakończone w 2013 roku.

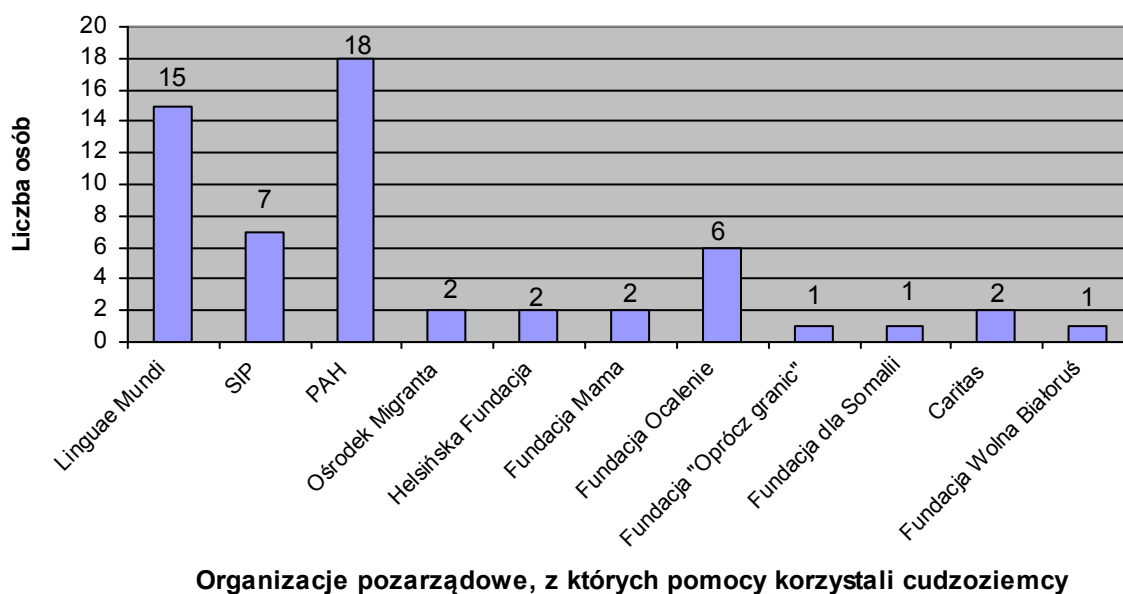

Uczestnicy zakończonych w 2013 roku programów integracyjnych najczęściej korzystali z pomocy finansowej oferowanej przez ops-y – z tego rodzaju pomocy skorzystało 7 osób (7% wszystkich uczestników IPI). Pomoc finansowa była świadczona zarówno w formie zasiłków, jak i świadczeń rodzinnych. Ponadto, cudzoziemcy korzystali z pomocy psychologicznej (5 osób – 5%), zawodowej (4 osoby – 4%) i prawnej (1 osoba – 1%).

IV.7. Współpraca z organizacjami pozarządowymi.

W trakcie realizacji programów integracji poza pomocą ośrodków pomocy społecznej cudzoziemcy korzystali także z wsparcia organizacji pozarządowych.

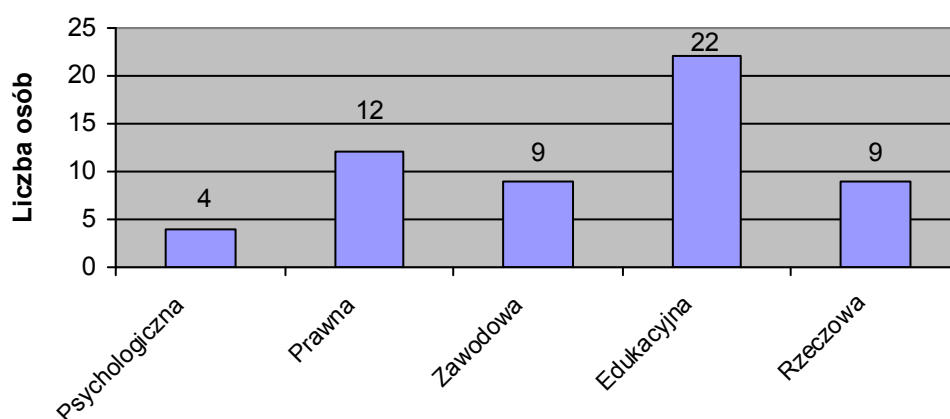
Wykres Nr 32. Liczba cudzoziemców korzystających z pomocy organizacji pozarządowych.

Najwięcej osób skorzystało z oferty Polskiej Akcji Humanitarnej – łącznie 18 osób, tj. 27% dorosłych uczestników IPI. Ponadto, cudzoziemcy korzystali z pomocy Fundacji Linguae Mundi (15 osób – 23%), Stowarzyszenia Interwencji Prawnej (7 osób), Fundacji Ocalenie (6 osób), Ośrodka Migranta Fu Shenfu (2 osoby), Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (2 osoby), Fundacji Mama (2 osoby), Caritas (2 osoby), Fundacji „Oprócz Granic” (1 osoba), Fundacji dla Somalii (1 osoba), Fundacji Wolna Białoruś (1 osoba).

Rodzaj pomocy organizacji pozarządowych, jaka została udzielona cudzoziemcom przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 33. Rodzaj pomocy udzielanej przez organizacje pozarządowe cudzoziemcom, którzy w 2013 roku zakończyli realizację programu integracyjnego.

Formy pomocy udzielanej przez organizacje pozarządowe

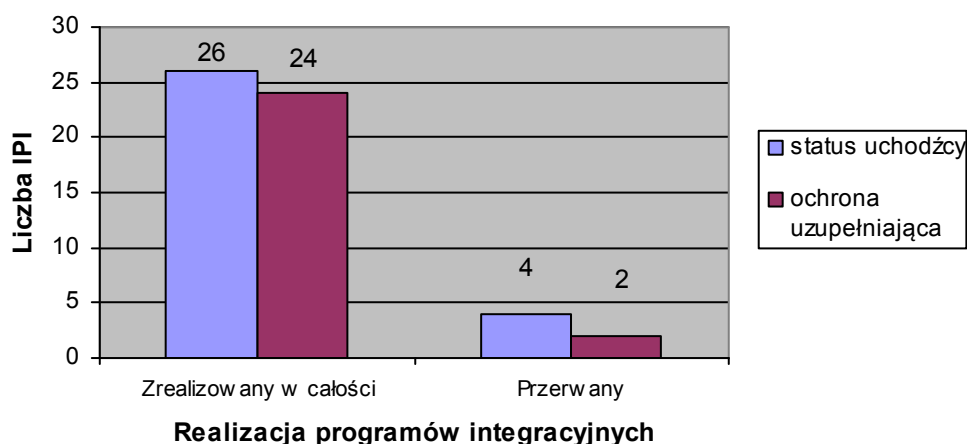
Cudzoziemcy głównie korzystali z oferty edukacyjnej organizacji – w postaci kursów języka polskiego czy szkoleń z kultury polskiej. Z tego rodzaju pomocy w sumie skorzystały 22 osoby, co stanowi 34% wszystkich dorosłych uczestników IPI. Z pomocy zawodowej skorzystało 9 osób – 14%, a z pomocy prawnej 12 osób – 18 % dorosłych uczestników IPI. Ponadto, cudzoziemcy korzystali z pomocy rzeczowej (9 osób) i psychologicznej (4 osoby).

Działalność organizacji pozarządowych niewątpliwie skutecznie wspiera i uzupełnia działania realizatorów indywidualnych programów integracji, a w konsekwencji pozytywnie wpływa na przebieg procesu samej integracji.

IV.8. Ocena realizacji indywidualnych programów integracji zakończonych w 2013 r.

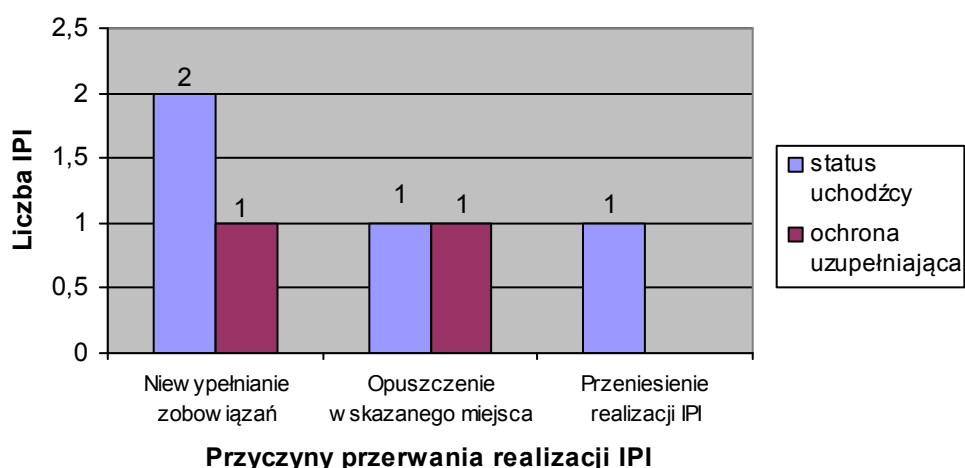
Ostateczna ocena przebiegu programu integracyjnego, podsumowania osiągniętych założeń zależy od tego czy program ten zakończył się zgodnie z zaplanowanym terminem czy też został wcześniej przerwany.

Wykres Nr 34. Liczba programów integracyjnych zrealizowanych w całości oraz przerwanych z podziałem na rodzaj ochrony międzynarodowej ich uczestników.

Spośród 56 programów integracji zakończonych w 2013 roku, 50 z nich zostało zakończonych zgodnie z planowanym terminem (89 %), a 6 zostało przerwanych przed wskazanym w IPI czasem (11%). Przyczyny, dla których programy te zostały przerwane przedstawia poniższy wykres.

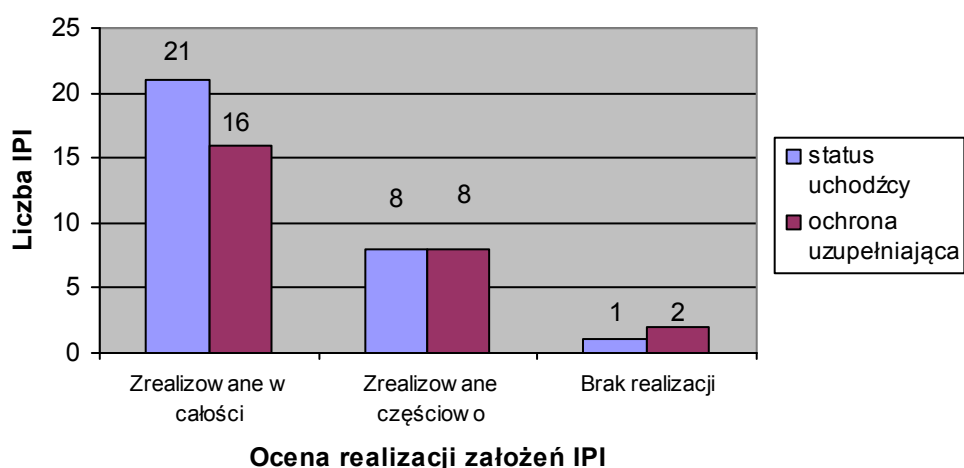
Wykres Nr 35. Przyczyny przerwania realizacji programów integracyjnych w 2013 roku wraz z podziałem na status uchodźcy i ochronę uzupełniającą.

W 3 przypadkach programy integracji zostały przerwane przez ich uczestników w związku z niewywiązywaniem się przez cudzoziemców z zobowiązań (50% wszystkich przerwanych IPI). W przypadku 2 IPI, jego uczestnicy opuścili zadeklarowane miejsce pobytu i nie poinformowali o tym fakcie bezpośredniego realizatora (34%). Natomiast 1 program został przerwany, ponieważ jego uczestnicy zmienili miejsce zamieszkania i zachodziła konieczność przekazania realizacji IPI na teren innego powiatu czy województwa (16%).

Program integracyjny opiera się w dużej mierze na realizacji określonych zobowiązań zarówno przez cudzoziemca, jak i przez realizatora programu. Poniższy wykres przedstawia ocenę realizacji założeń programów integracyjnych zakończonych w 2013 roku.

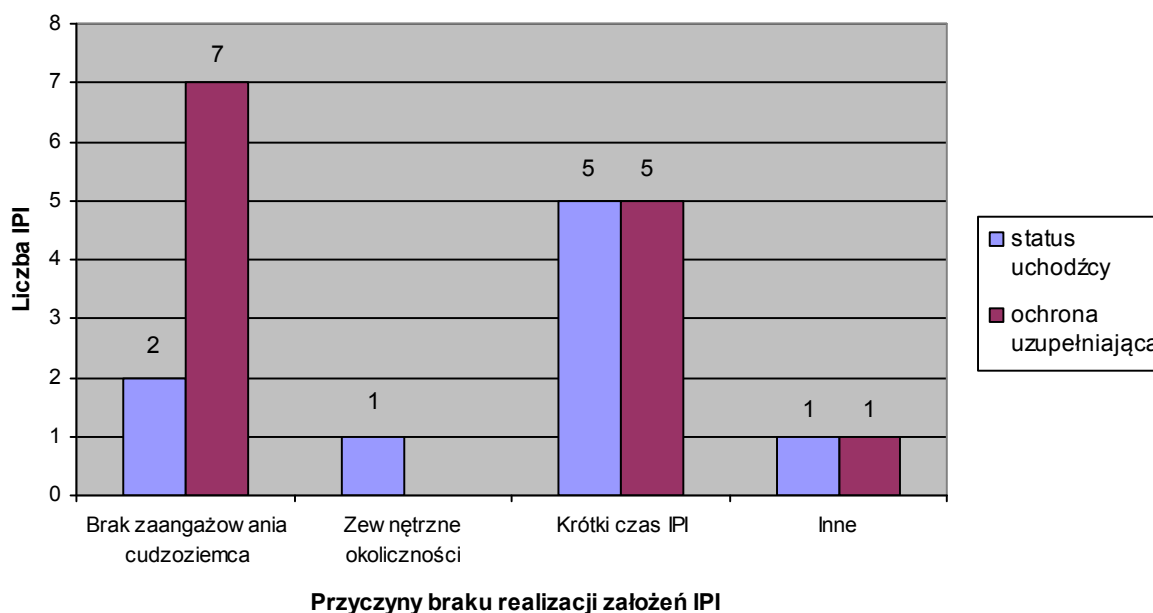
Wykres Nr 36. Ocena realizacji założeń programów integracyjnych, zakończonych w 2013 roku z podziałem na status uchodźcy i ochronę uzupełniającą.

Jak wynika z powyższego wykresu, założenia 37 programów integracyjnych zostały zrealizowane w całości (66%). Częściowo zostały zrealizowane założenia 16 programów (28%). Natomiast w przypadku 3 programów nie udało się zrealizować żadnego z założeń (5%).

Przyczyny, dla których założenia programów integracyjnych nie zostały zrealizowane przedstawia poniższy wykres.

Wykres Nr 37. Przyczyny braku realizacji lub częściowej realizacji założeń IPI, z podziałem na rodzaj ochrony międzynarodowej ich uczestników.

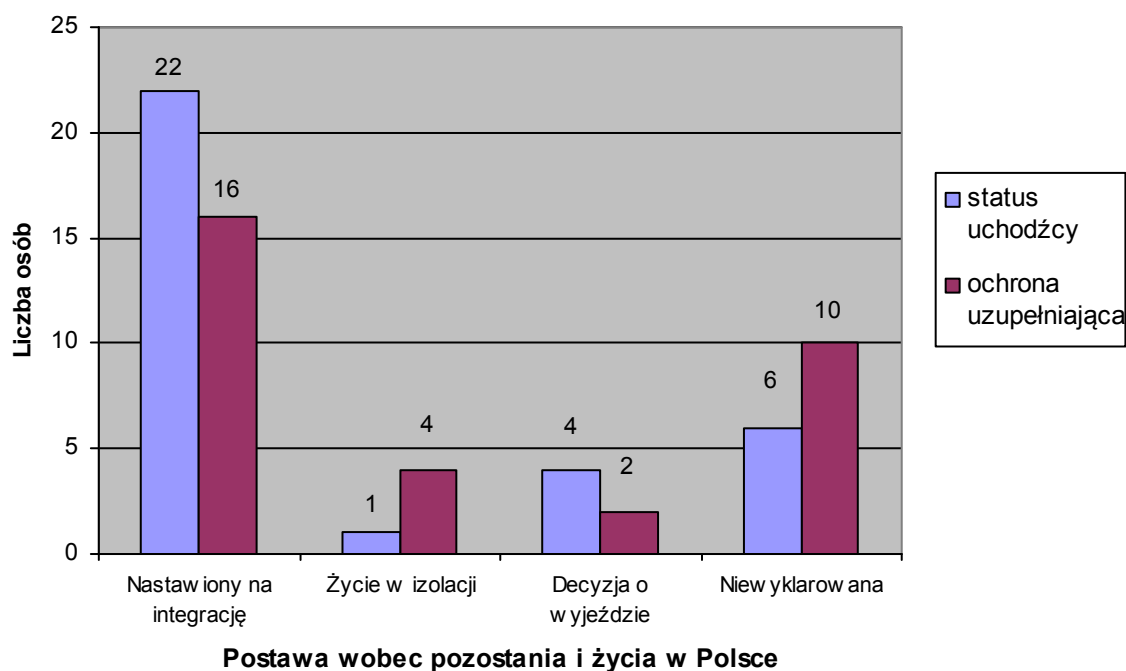

Przyczyny braku realizacji założeń programów integracyjnych mogły być zarówno zależne od samych ich uczestników, jak i spowodowane okolicznościami zewnętrznymi czy też wreszcie zbyt krótkim czasem trwania programu. Brak realizacji założeń programów w wielu przypadkach był spowodowany skumulowaniem wielu przyczyn, zarówno zależnych od samych uczestników, jak i niezależnych.

W przypadku 9 programów, brak realizacji ich założeń spowodowany był niechętną postawą samego cudzoziemca i brakiem zaangażowania z jego strony (47 % programów, których założenia częściowo lub całkowicie nie zostały zrealizowane). W przypadku 10 programów niepełna realizacja założeń wynikała ze zbyt krótkiego czasu programu (52%). Zewnętrzne okoliczności, niezależne od cudzoziemca i bezpośredniego realizatora IPI były przyczyną braku realizacji założeń 1 programu (5%). W 2 przypadkach brak realizacji założeń IPI spowodowany był wyjazdem cudzoziemca za granicę (1 IPI) i podeszłym wiekiem (1 IPI).

Przebieg samego programu integracyjnego, realizacja jego poszczególnych założeń oraz satysfakcjonująca współpraca uczestników z bezpośrednim realizatorem IPI przekłada się na chęć cudzoziemców pozostania w Polsce na stałe. Poniższy wykres ilustruje deklarowaną postawę cudzoziemców, którzy zakończyli programy integracyjne w 2013 r. wobec dalszego życia w Polsce lub też wyjazdu za granicę.

Wykres Nr 38. Postawa uczestników IPI wobec pozostania i życia w Polsce po zakończeniu programu integracyjnego wraz z podziałem na rodzaj uzyskanej ochrony międzynarodowej.

Zdecydowana większość uczestników IPI, po jego zakończeniu decyduje się na pozostaniu w Polsce i dążenie do dalszej integracji ze społecznością lokalną (38 dorosłych uczestników IPI, którzy stanowią 58 %). Decyzję o wyjeździe z Polski podjęło 6 cudzoziemców (9%). Jednocześnie 5 osób zdecydowało o pozostaniu w Polsce po zakończeniu programu integracyjnego, ale życie w izolacji uniemożliwia im pełne zaadoptowanie się w kraju (8%).

Postawę niewyklarowaną wobec dalszego życia w Polsce ma 16 osób (24%).

IV.9. Uwagi i wnioski.

Ogólne uwagi dotyczące liczby programów integracyjnych oraz ich uczestników.

Począwszy od 2011 roku liczba programów integracyjnych realizowanych na terenie województwa mazowieckiego utrzymuje się na podobnym poziomie (2011 – 135 IPI; 2012 – 114 IPI; 2013 – 124 IPI). Do programów integracyjnych przystępują w coraz większej liczbie cudzoziemcy pochodzący z innego kręgu kulturowego, tj. z Afryki i Bliskiego Wschodu. Jednocześnie, podobnie jak w latach poprzednich, zmniejsza się liczba wniosków złożonych przez cudzoziemców pochodzących z Kaukazu, co ma związek z ogólną poprawą sytuacji na Kaukazie i brakiem toczących się tam konfliktów zbrojnych.

Z drugiej strony należy zauważyć stopniowy wzrost programów integracyjnych na terenie m. st. Warszawy (2011 – 69 IPI; 2012 – 74 IPI; 2013 – 93 IPI). Związane jest to z dostępnością do centralnych urzędów i instytucji, ale i bliskością rodaków. Zwiększona liczba IPI na terenie m.st. Warszawy stanowi duże wyzwanie zarówno dla samego miasta oraz szczególnie dla pracowników odpowiedzialnych za bezpośrednią ich realizację.

Krótki czas trwania programu.

Zarówno realizatorzy programów integracyjnych, jak i sami cudzoziemcy podkreślają, że 12 miesięcy programu integracyjnego jest niewystarczającym czasem na integrację cudzoziemców ze społeczeństwem polskim. Jest to niewystarczający czas zarówno na nauczanie się języka polskiego (zwłaszcza dla cudzoziemców pochodzących z Afryki czy Bliskiego Wschodu), a co za tym idzie na przejście szkoleń zawodowych (najczęściej prowadzonych w języku polskim specjalistycznym) i znalezienie pracy na tyle satysfakcjonującej finansowo, by móc się samodzielnie utrzymać.

Potwierdzają to także obserwacje realizatorów IPI, którzy wskazują, że nawet systematyczna nauka języka polskiego w czasie trwania programu umożliwi cudzoziemcom poznanie języka w stopniu podstawowym pozwalającym na konwersację w prostych sytuacjach dnia codziennego. Ponadto, bezpłatna nauka języka polskiego oferowana jest głównie w ramach projektów dofinansowanych z funduszy zewnętrznych, nie ma ona zatem charakteru stałego. Niewystarczające posługiwanie się językiem polskim lub jego całkowita nieznajomość stanowi argument urzędu pracy do niepodejmowania na rzecz cudzoziemców skutecznych działań w celu uzyskania przez nich zatrudnienia.

W rezultacie, po skończeniu programu integracyjnego, cudzoziemcy bez pracy nie są w stanie się utrzymać i korzystają z pomocy społecznej w ośrodkach pomocy społecznej. Dłuższy czas trwania programy integracyjnego zdecydowanie umożliwiłby cudzoziemcom usamodzielnienie się, ale też umożliwiłby im dłuższe korzystanie z pomocy i wsparcia realizatorów programów integracyjnych, którzy są doświadczonymi specjalistami w komunikacji multikulturowej.

Mieszkania.

Brak tanich mieszkań jest kolejnym problemem, z którym muszą się zmierzyć cudzoziemcy przystępujący do programów integracyjnych. Na czas trwania procedury o nadanie status uchodźcy cudzoziemcy mogą mieszkać w ośrodku dla cudzoziemców. Jednakże wraz z uzyskaniem decyzji pozytywnej, nadającej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, cudzoziemcy muszą wyprowadzić się z ośrodka. Opuszczenie ośrodka jest także warunkiem niezbędnym do przystąpienia do programu integracyjnego i otrzymywania w jego ramach świadczeń pieniężnych. Brak mieszkań socjalnych, czyli w miarę tanich powoduje, że cudzoziemcy zmuszeni są wynajmować mieszkania na rynku komercyjnym, co z kolei wiąże się ze wzrostem kosztów utrzymania.

Problem braku mieszkań socjalnych i komunalnych dotyczy nie tylko Mazowsza, ale i całego kraju. Tymczasem dostęp do taniego mieszkalnictwa byłby elementem sprzyjającym stabilizacji życiowej, a tym samym szybszej integracji. Na terenie m.st. Warszawy cudzoziemcy, ubiegając się o mieszkanie socjalne lub komunalne na terenie danej dzielnicy, muszą udowodnić w wydziałach zasobów lokalowych, że dana dzielnica jest miejscem realizacji ich spraw życiowych. Sprostanie powyższemu warunkowi bywa trudne, gdyż na ogół cudzoziemcy nie posiadają umów najmu czy meldunków. Także czas oczekiwania na mieszkanie, wobec nie wystarczającej liczby mieszkań w stosunku do potrzeb mieszkańców, wynosi kilka lat.

Jeszcze trudniejsza wydaje się sytuacja cudzoziemców zamieszkujących na terenie innych miast i gmin. By móc starać się o mieszkanie z zasobów danego miasta muszą posiadać zameldowanie na jego terenie (np. Pruszków). Warunek powyższy bywa w praktyce niemożliwy do spełnienia przez cudzoziemców wynajmujących mieszkania na rynku komercyjnym, bowiem właściciele mieszkań niechętnie meldują w nich cudzoziemców.

Należy przy tym podkreślić, że sytuacja uczestników IPI ulega znacznemu pogorszeniu po zakończeniu programu integracyjnego, a tym samym zakończeniu udzielania pomocy finansowej na bieżące utrzymanie. Ośrodki pomocy społecznej, do których cudzoziemcy zwracają się o wsparcie nie dysponują budżetami umożliwiającymi świadczenie im pomocy w dotychczasowej wysokości, w tym zasiłków umożliwiających sfinansowanie lub dofinansowanie najmu mieszkań na wolnym rynku.

Poszerzenie grupy beneficjentów.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, programy integracyjne przeznaczone są dla cudzoziemców ze statusem uchodźcy lub ochroną uzupełniającą. W grupie beneficjentów programu nie ma cudzoziemców z pobytem tolerowanym oraz cudzoziemców, którym udzielono zgody na pobyt ze względów humanitarnych. Tymczasem grupy te także mają problemy z integracją i zaadaptowaniem się do warunków życia w Polsce. Często po uzyskaniu decyzji o udzieleniu zgody na pobyt tolerowany stają się oni biernymi klientami pomocy społecznej. Poszerzenie grupy beneficjentów programów integracyjnych o cudzoziemców z pobytem tolerowanym i cudzoziemców, którym udzielono zgodny na pobyt ze względów humanitarnych w istotny sposób mogłoby zapobiec ich izolacji w społeczeństwie polskim, jak i przyczynić się, poprzez zobowiązanie w programie do nauki języka polskiego oraz poszukiwania pracy, do ich aktywizacji na rynku pracy. Na uwadze

należy mieć także brak wiedzy na temat realizacji obowiązku szkolnego przez dzieci cudzoziemców. O ile rodziny nie przystępują do programu integracyjnego i nie korzystają z pomocy społecznej, nie jest znana informacja o dzieciach, które powinny uczęszczać do placówek oświatowych. Możliwość przystąpienia powyższych grup cudzoziemców do programów integracyjnych umożliwiłaby nadzór realizatora IPI, m.in. nad przestrzeganiem przez dzieci obowiązku szkolnego.